

سه‌رچاوه‌کانی دابینکردنی دارایی دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن له ههریمی کوردستان

نه‌زاکه‌ت حسین حه‌مه‌سه‌عید^١-کاروان عبدالله محمد^٢
^١به‌شی راگه‌یاندن، کۆلیژی زانسته‌مرۆفایه‌تییه‌کان،
زانکۆی سلیمانی، سلیمانی، ههریمی کوردستان،
عیراق.

پوخته:

بابه‌تی ئابوری راگه‌یاندن به‌گشتی و سه‌رچاوه‌کانی پاره‌دارکردنی دامه‌زراوه‌ی راگه‌یاندن به‌تایبه‌تی، له‌نیۆ چوارچۆیه‌ی زانستی ئابورییدا خزاوه‌ته‌نیۆ کایه‌کانی لیکۆلینه‌وه‌له‌بواری ئابوری و راگه‌یاندن، به‌تایبه‌ت له‌گه‌ل‌پیش‌که‌وتنی ئامرازه‌کانی گه‌یاندن و گه‌ش‌ه‌ی به‌ره‌مه‌پێنانی راگه‌یاندن و پرۆسه‌ی به‌ره‌مه‌پێنان له‌بازاری راگه‌یاندندا، به‌رزبونه‌وه‌ی خه‌رجی و زیادبونی خواستی وهرگران له‌بازاری راگه‌یاندندا، دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن له‌هه‌ول‌ی زیادکردنی ده‌رچه‌و‌رێکاره‌جیاوازه‌کانن‌بۆ‌ده‌ست‌خستنی داها‌ت و پشتیوانی ئابوری به‌هیز‌بۆ‌ دامه‌زراوه‌کانیان، له‌پیناو‌مانه‌وه‌یان له‌بازاری راگه‌یاندن و ته‌یکردنی رێگا‌کان و هه‌نگاوه‌کانی پیش‌که‌وتن، هه‌روه‌ها به‌ده‌سه‌سته‌پێنانی داها‌ت و قازانجی زیاتر له‌رێگه‌ی به‌ره‌می راگه‌یاندن و پرۆسه‌ی په‌یامساز‌ی راگه‌یاندن.

ئهم‌تویژینه‌وه‌یه‌له‌چوارچۆیه‌ی کارکردن‌له‌سه‌ر ئابوری راگه‌یاندندا کار ده‌کات له‌سه‌ر خستنه‌پروی سه‌رچاوه‌ نوێیه‌کانی پاره‌دارکردنی دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن له‌نیۆ بازاری راگه‌یاندن له‌دونیادا و ئاشکراکردن و به‌یانکردنی ئه‌و سه‌رچاوه‌یه‌ی که دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن له‌ههریمی کوردستاندا بۆ پاره‌دارکردنی خۆیان پشتیان پێده‌به‌ستن و خستنه‌پروی راده‌ی پشت‌به‌ستیان بۆ هه‌ر یه‌کێک له سه‌رچاوه‌کان وه‌ک پشتیوانی دارایی دامه‌زراوه‌که‌. بۆ ئه‌مه‌ش تویژهر پشتی به‌ میتۆدی وه‌سفی له تویژینه‌وه‌دا به‌ستوه‌و رێبازی رۆپیوی به‌کاره‌یناوه‌و کاری له‌سه‌ر هه‌شت دامه‌زراوه‌ی راگه‌یاندن له ههریمی کوردستان کردوه‌و بۆ هه‌ر دامه‌زراوه‌یه‌ک که خاوه‌نی که‌نالی ته‌له‌فزیۆنی و رادیۆی و دیجیتا‌لمیدیاو چاپه‌مه‌ن (١٠) به‌رپۆه‌به‌ری وهرگرتوه‌ له‌ به‌رپۆه‌به‌رانی بالاو ناوه‌ند. تویژینه‌وه‌که‌ به‌ ئامانجی خستنه‌پروی سه‌رچاوه‌کانی دابینکردنی دارایی دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن له ههریمی کوردستان کاری کردوه‌و له‌کۆتایشدا گه‌ش‌توه‌ته‌چهند ئه‌نجامێک که تیاياندا هاتوه (دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن له ههریمی کوردستان نه‌یان‌توانیوه سه‌رچاوه‌کانی دابینکردنی دارایی به‌ته‌واوی بخه‌نه‌گه‌ر و سودیان لێ وهرگرن بۆ ده‌ست‌خستنی داها‌تی خۆیان، ئه‌وه‌ی که خستونیا‌ته‌گه‌ر له ٣٧,٥% ی سه‌رچاوه‌کانی دارایی راگه‌یاندن که له‌بازاری راگه‌یاندندا به‌رده‌ستن، له دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندنی ههریمی کوردستاندا (خاوه‌نداریه‌تی راگه‌یاندن) به‌پله‌ی یه‌که‌م دیت که وه‌ک سه‌رچاوه‌ی دابینکردنی دارایی. رێژه‌ی پشت به‌ستنی دارایی دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن به

کلیله وشه کان: ئابوری راگه یاندن، دامه زراوهی
راگه یاندن، سه رچاوهی دابینکردنی دارایی، ههریمی
کوردستان.

خاوه ندراری دامه زراوه که وهک سه رچاوهیهک بۆ
دابینکردنی دارایی له نیوان ٦١% تا ٧٠% یه.

Article Info:

DOI: 10.26750/Vol(9).No(5).Paper13

Received: 06-December-2021

Accepted: 09-March-2022

Published: 29-December-2022

Corresponding Author's E-mail:

nazakat.hamasaheed@univsul.edu.iq

Karwan.muhammad@univsul.edu.iq

This work is licensed under CC-BY-NC-ND 4.0

Copyright©2022 Journal of University of Raparin.

پیشهکی:

سه رچاوهکانی دابینکردنی دارایی بۆ دامه زراوهکانی راگه یاندن هه میسه گرنگی خۆی هه بوه و له پوانه
جیاوازهکان و له کاته جیاوازهکانیشدا سووددار بوه بۆ په رهدان به کاری راگه یاندن و به ره مهیتانی په یامی
راگه یاندن. به هۆی تیچونی زۆر له به ره مهیتانی راگه یاندن و دروستکردنی کاریگه ری له سه ر په فتار و ئاکارو
کاردانه وهکانی ژیانی مروقی ئەم سه رده مه.

دامه زراوهیهکی راگه یاندن له هه رساتیندا ئامانجی بیت پۆل و کاریگه ری له ناو کۆمه لگادا هه بیت و نیشانی
بدات که خاوه ن پیگه ی کاریگه ره و ده رکه وته ی له سه ر وه رگر هه یه، پتیوستی به سه رچاوه ی پاره دارکردنی
به هیز و تایبته هه یه، بۆئه وه ی به رده وامی بداته کاری راگه یاندن و بیکاته خاوه ن په یامی سه ربه خۆو بریاری
تایبته به خۆی. له م لیکۆلینه وه دا ئه وه ی گرنگه بونی به رده وامی و سه ربه خۆیی راگه یاندن و بریارو
ئامانجه کانیته ی، که راسته وخۆ یان ناراسته وخۆ له سه رچاوه ی دابینکردنی دارایی دامه زراوه که وه بریاری
له سه ر ده دریت، هه روه ها له جۆر و شیوازی سه رچاوه ی دابینکردنی داراییه وه بریار له سه ر سیاسه ت و
ئامانجی په یامسازی ئه و دامه زراوه یه ده دات، به و واتایه ی که له پوانه ی سه رچاوه کان پاره دارکردنی
دامه زراوه یه کی راگه یاندنه وه له پوی چه ندیه تی یان چۆنیته ی سه رچاوه که وه، ده توانین پۆل و پیناسه ی
دامه زراوه که به خینه پو.

له لایه کی تره وه به گه رخشته ی سه رچاوه کان پاره دارکردن له دامه زراوه ی راگه یاندن ئاراسته و گه شه ی
تایبته ده دات به په یامه کان راگه یاند و پرۆسه ی به ره مهیتان له دامه زراوه یه کی راگه یاندن به رفراوانتر و
به رده وامتر ده کات، به جۆریک که خاوه ن و به پرتیوبه رانی ئه و دامه زراوه یه به شیوه یه کی ریکخراو و به رنامه
بۆدارپێژراو له گه ل پۆل و پیگه ی په یامه کاند مامه له ده که ن تا بتوانن دامه زراوه که له ریگه ی په یام و

بهره‌مه‌کانیه‌وه بکه‌نه سه‌رچاوه‌یه‌کی به‌هیزی پاره‌دارکردن، ئەمه‌ش مایه‌ی مانه‌وه‌ی دامه‌زراوه‌که ده‌بیت له بازاری کاری راگه‌یاندندا.

هه‌ربۆیه باسکردنه له سه‌رچاوه‌ی پاره‌دارکردنی دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن و لیکۆلینه‌وه‌ی زانستی له باره‌ی سه‌رچاوه‌ی ئابوری راگه‌یاندنه‌وه بایه‌خیکی زۆری ده‌بیت بۆ دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن و ئەو تایبه‌تمه‌ندیانه‌ی له بهره‌وامی کاری راگه‌یاندن و په‌یامسازی راگه‌یاندندا هه‌ن.

هۆکاری بنه‌رته‌ی خستنه‌پوی ئەم توژینه‌وه‌یه ئەوه‌یه که دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندنی هه‌ریمی کوردستان وه‌ک هه‌ر دامه‌زراوه‌یه‌کی تر پوبه‌پوی چه‌ندین کیش‌ه‌و گرفت ده‌بنه‌وه له رۆبی دارایی و سه‌رچاوه‌ی دابینکردنی داراییه‌وه کۆسپ و ته‌گه‌ره‌ی زۆر له‌بهرده‌میاندا دروست ده‌بیت. بۆ چاره‌سه‌ری ئەمه‌ش ریکاری جیاواز ده‌گیریته به‌ر له‌وانه په‌نابردنه به‌ر که‌مکردنه‌وه‌ی تیچونه‌کان و زۆرکردنی داها‌ت و به‌گه‌رخستنی سه‌رچاوه‌ی دابینکردنی دارایی نۆی. به‌جۆریک هاوکات له‌گه‌ڵ که‌مکردنه‌وه‌ی تیچونه‌کانی به‌ره‌مه‌یناو په‌یامسازی راگه‌یاندن و لابردنی ئەو شتانه‌ی که پێویست نین یان توانای داراییان به‌سه‌ریاندا ناشکیت، له‌م نێوه‌نده‌شدا دامه‌زراوه‌کان له‌هه‌ولێ ئەوه‌دا ده‌بن سه‌رچاوه‌کانی داها‌ت و دابینکردنی دارایی هه‌مه‌چه‌شن بکه‌ن تا رێره‌وه‌ی ها‌تتی سه‌رمایه‌و پاره بۆ دامه‌زراوه‌که زیاد بکات.

توژهر له‌م توژینه‌وه‌یه‌دا کارده‌کات له‌سه‌ر ناساندنی سه‌رچاوه‌کانی دابینکردنی دارایی دامه‌زراوه‌ی راگه‌یاندن له‌دونیادا و خستنه‌پویان له‌رێگه‌ی سه‌رچاوه‌ زانستیه‌کانه‌وه پاشان خستنه‌پوی ئەو سه‌رچاوه‌یه‌ که دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندنی هه‌ریمی کوردستان خستویانته‌گه‌ر بۆ دابینکردنی دارایی دامه‌زراوه‌کانیان.

ده‌ست‌گه‌شتن به‌ سه‌رچاوه‌ی دارایی دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن یه‌کێکه له‌ حاله‌ته‌ سه‌خته‌کان له‌ لیکۆلینه‌وه‌ی دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندندا، زۆربه‌ی دامه‌زراوه‌کان له‌ پێدانی زانیاری به‌شیوه‌ی پون و ئاشکرا سه‌باره‌ت به‌ سه‌رچاوه‌کانی داراییان خۆیان ده‌بویرن. له‌گه‌ڵ ئەوه‌ی توژهر به‌ تێپه‌ربونی کاتیکی زۆر گه‌ران به‌دوای زانیاری و دکیۆمینی باوه‌رپیکراو سه‌رنج‌دان له‌ شیوازی به‌رپوه‌بردنی دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن له‌ هه‌ریمی کوردستاندا، تارا‌دیه‌کی باش سه‌رکه‌وتو بو له‌وه‌ی کار له‌سه‌ر (8) دامه‌زراوه‌ی راگه‌یاندن بکات که هه‌ر دامه‌زراوه‌یه‌کیان خاوه‌نی که‌نالیکی ته‌له‌فزیۆنی ئاسمانی یان زیاتره، خاوه‌ن را‌دیۆو دیجیتا‌لمیدیای تایبه‌ت و چه‌ند ناوه‌ند و به‌شیکی تری راگه‌یاندن، به‌مه‌به‌ستی ئەوه‌ی نیشانی بدات ئەم دامه‌زراوه‌ بۆ ده‌ستخستنی داها‌ت و سه‌رچاوه‌ی داراییان پشتیان به‌ چ سه‌رچاوه‌یه‌ک به‌ستوه و کام له‌ سه‌رچاوه‌کانیان به‌ پله‌ی یه‌که‌م به‌گه‌رخستوه. بۆ ئەمه‌ش ئامرازیکی توژینه‌وه‌ی به‌کاره‌یناوه بۆ ده‌ستخستنی زانیاری، ئەویش بریتیه‌ له‌ دروستکردنی فۆرمیکی تایبه‌ت بۆ به‌رپوه‌به‌رانی بالاو ناوه‌ند له‌ دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندندا سه‌باره‌ت به‌ سه‌رچاوه‌ی دارایی ئەو دامه‌زراوه‌و به‌گه‌رخستنی سه‌رچاوه‌ی پاره‌دارکردن.

توژینه‌وه‌که له‌ سی به‌ش پیکدیت، به‌شی یه‌که‌می بریتیه‌ له‌ میتۆدنامه‌ی توژینه‌وه‌که‌و به‌شی دوهمی لایه‌نی تیۆری توژینه‌وه‌که‌یه که تیا‌دا ئابوری راگه‌یاندن و سه‌رچاوه‌ی دابینکردنی دارایی به‌ پشت به‌ستن به‌ سه‌رچاوه‌ زانستیه‌کان خراوه‌ته‌پو، به‌شی سیه‌ه‌می توژینه‌وه‌که‌ش لایه‌نی کرداری توژینه‌وه‌که‌و دا‌تاو

زانباریه‌کانی خستوه‌ته‌رو دهره‌نجامی له روانگه‌ی داتاو زانباریه‌کانه‌وه به‌یانکردوه، له‌گه‌ل‌ئوه‌شدا پێشنیارو راسپاردی توێژینه‌وه‌که‌ی تیا‌دا خراوه‌ته‌رو.

۱. چوارچۆیه‌ی میتۆدی توێژینه‌وه‌که

۱-۱. کێشه‌ی توێژینه‌وه:

له‌گه‌ل‌گه‌شه‌کردنی ر‌اگه‌یان‌دندا له‌هه‌ری‌می کوردستانیش ر‌ۆژ له‌دوای ر‌ۆژ دامه‌زراوه‌ی میدیای‌ی زیاتر‌ده‌بن، ناروونیشه‌ سه‌رچاوه‌ی پش‌تیوانی دارایی ئه‌م دامه‌زراوانه‌ له‌ چیه‌وه‌یه، هه‌یزی بزوتن و له‌کار‌دابونی به‌رده‌وامی دامه‌زراوه‌کانی ر‌اگه‌یان‌دن له‌کۆیوه‌ دیت؟ ئه‌و توانا ئابوری‌یه‌ی که‌ پێویسته‌ له‌به‌رده‌ستی خاوه‌ن و به‌رپۆه‌به‌ران و به‌ره‌مه‌ینه‌رانی دامه‌زراوه‌یه‌کی ر‌اگه‌یان‌دندا ب‌یت له‌کۆیوه‌ سه‌رچاوه‌ده‌گریت؟ ئه‌و ر‌یگاو ر‌یکارانه‌ کامانه‌ن که‌ لێیانه‌وه‌ دامه‌زراوه‌یه‌کی ر‌اگه‌یان‌دن پارهی خۆی تیا‌دا ده‌ست ده‌که‌و‌یت تا ب‌توان‌یت پ‌یی له‌کار‌داب‌یت؟ ئه‌وه‌ی ئه‌م توێژینه‌وه‌یه‌ به‌کێشه‌ی سه‌ره‌کی خۆی ده‌زان‌یت هه‌یزی ئابوری و سه‌رچاوه‌ی داب‌ین‌کردنی داراییه‌ له‌ بزوتن و له‌کار‌دابونی دامه‌زراوه‌کانی ر‌اگه‌یان‌دنه، ئه‌و ده‌روازه‌و که‌له‌به‌ر و چاوه‌گانه‌ی که‌ لێیانه‌وه‌ دامه‌زراوه‌ی ر‌اگه‌یان‌دن پاره‌دار‌ده‌ب‌یت، ر‌ۆژبه‌ر‌ۆژ له‌گه‌ل‌ پ‌یش‌که‌وتنی کاری ر‌اگه‌یان‌دن و فراوان‌بونی بازاری کارو فرۆشی به‌ره‌می ر‌اگه‌یان‌دن زیاده‌بن و ده‌روازه‌ی نوێ و ر‌یکاری جیاواز بۆ داب‌ین‌کردنی دارایی دامه‌زراوه‌ی ر‌اگه‌یان‌دن دێته‌ ئاراوه‌، له‌هه‌ری‌می کوردستاندا ئه‌و سه‌رچاوانه‌ کامانه‌ن؟ دامه‌زراوه‌کانی ر‌اگه‌یان‌دن له‌کامه‌ ده‌رگا ده‌ده‌ن و کامه‌ بزوینه‌ری دارایی ده‌خه‌نه‌ کار بۆ داب‌ین‌کردنی دارایی خۆیان؟ ئه‌مه‌ ئه‌و پرسه‌ سه‌ره‌کیه‌یه‌ که‌ توێژه‌ر وه‌ک کێشه‌ی توێژینه‌وه‌ دیاریده‌کات و له‌ کارو لیکۆلینه‌وه‌دا ده‌ب‌یت بۆ دۆزینه‌وه‌ی وه‌لامی دروست و به‌ده‌سته‌وه‌دانی ئه‌نجامی پ‌یویست.

۱-۲. گرنگی توێژینه‌وه:

ئه‌م توێژینه‌وه‌یه‌ وه‌ک توێژینه‌وه‌یه‌ک که‌ له‌سه‌ر باب‌ه‌تیکی ر‌شته‌یی کاری کردوه‌ بوار‌یکی نێوه‌ندی نیوان دو ر‌شته‌ی زانستی جیاواز کردوه‌ته‌ گۆر‌اوی سه‌ره‌کی توێژینه‌وه‌که‌ و ر‌شته‌یه‌کی نوێی زانستی پ‌یده‌چه‌سپ‌یت، هه‌روه‌ک چۆن هه‌وله‌ زانستیه‌کانیش بۆ چه‌سپاندنی ئه‌و ر‌شته‌ زانستیه‌ به‌رده‌وامه‌، گرنگیه‌که‌ی خۆی له‌ چه‌ند لایه‌نیکی جیاوازدا ده‌بین‌یته‌وه‌.

لایه‌نی زانستی: کارکردنیکی زانستیه‌ بۆ په‌رده‌دان به‌وه‌ولانه‌ی که‌ له‌ ناوه‌نده‌ زانستیه‌کان و باب‌ه‌ته‌ زانستیه‌کانی بوار‌ی ئابوری و ر‌اگه‌یان‌دندا هه‌ن بۆ چه‌سپاندنی باب‌ه‌تیکی نوێ له‌ نیوان هه‌ردو ر‌شته‌ی ئابوری و ر‌اگه‌یان‌دندا که‌ به‌ ئابوری ر‌اگه‌یان‌دن ده‌ناس‌ر‌یت و خاوه‌نی کاریگه‌رو تاییه‌تمه‌ندی و ب‌نه‌مای سه‌ره‌کی کارکردنی خۆیه‌تی. ئه‌م هه‌ولانه‌ به‌زمانی کوردی و له‌ ناوه‌نده‌ زانستیه‌ کوردیه‌کاندا ده‌گه‌مه‌نه‌و سه‌ره‌تای کارکردنه‌ تیا‌ی‌اندا، چ له‌ نیو زانستی ر‌اگه‌یان‌دن و چ له‌ نیو زانستی ئابوریدا، له‌ کاتی‌کدا هه‌م ئابوری وه‌ک باب‌ه‌تیکی زانستی ر‌ۆژبه‌ر‌ۆژ له‌ گه‌شه‌دایه‌ و ر‌شته‌و زانستیه‌ی به‌رفراوان و هه‌مه‌ چه‌ش‌نه‌، ر‌اگه‌یان‌د‌نیش

به جۆریک فراوانه و گه شهی کردوه، چوه ته نیو هه مو بواری کایه کانی تره وه، بۆ کاری زانستی له ناوهنده زانستییه کاندایه گرنگیه کی خوازراوه و سه پینراوه به سه ناوهنده زانستییه په یوه نیدیاره کاندایه هول بۆ ئه نجامدانی ئه م جۆره تووژینه وانه بدریت بۆ چه سپاندن و جیگیرکردنی رسته و زانست و بابه تی زانستی نویی ئابوری راگه یاندن. له لایه کی تره وه ئه م تووژینه وه یه له دو بواری جیاواز و دو لقی زانستی سه ره به خۆدا بواری تووژینه وه ی تر دهره خستنی به وه ی که له و نیوه نده دا کاری کردوه، په خستنه ری بواری مه ودا ی تری کارکردنه بۆ لیکۆله ره وانی بواری ئابوی و راگه یاندن.

گرنگی پراکتیکی: ئه م تووژینه وه یه له پوی پراکتیکی وه کار له سه ره به گه رخستنی بزوینه ری کاری دامه زراوه ی راگه یاندن ده کات که سه ره چاوه کانی دابینکردنی داراییه، به جۆریک چه ندیک راگه یاندن بتوانیت سه ره چاوه ی دارایی زیاتر بخاته گه رو له به رده ستیادیت، هینده له کاری به ره مه یان و په یامسازیدا به هیزترو ته مه ن دریزتر ده بیت، بۆیه له پوی پراکتیکی وه هانی دامه زراوه کانی راگه یاندن ده دات بۆ کارکردن له سه ره خستنه گه ری سه ره چاوه ی نویی دابینکردنی دارایی زیاتر، به خستنه پوی ئه و سه ره چاوه ی که له بازاری کاری راگه یاندا هه ن بۆ پاره دارکردن.

گرنگی تووژینه وه بۆ دامه زراوه کانی راگه یاندن: دامه زراوه کانی راگه یاندن کاری بنه ره تی و سه ره کیان خۆی له په یامسازیدا ده بینته وه، ئه م تووژینه وه یه ش کار له سه ره گۆراویکی سه ره کی ده کات له پروسه ی په یامسازی و کاری راگه یاندندا که پالپشتی دارایی دامه زراوه کانی راگه یاندنه، تووژینه وه که هه ولده دات ریکاره کانی دابینکردنی دارایی دامه زراوه کانی راگه یاندن بخاته رو ئه وه نیشان بدات، که بۆ دامه زراوه یه کی راگه یاندن کامانه ن سه ره چاوه کانی دابینکردنی دارایی؟ بۆئه وه ی دامه زراوه کانی راگه یاندن له هه وله کانیان بۆ په یداکردنی پالپشتی دارایی و پاره دارکردنیاندا کار له سه ره خستنه گه ری ئه و سه ره چاوه ی بکه ن.

۱-۳. ئامانجی تووژینه وه:

ئامانج له م تووژینه وه یه بریتیه له:

۱. خستنه پوی ئه و سه ره چاوه ی که دامه زراوه ی راگه یاندن بۆ دابینکردنی دارایی خۆی به کاریان ده هینیت.
۲. ناسینی پیگه ی سه ره چاوه ی دارایی له دامه زراوه ی راگه یاندندا.
۳. خستنه پوی راده ی به کارهینانی سه ره چاوه داریه کان به تاییه ت سه ره چاوه ی دابینکردنی دارایی دامه زراوه ی راگه یاندن له هه ری می کوردستان.
۴. خستنه پوی پله به ندی له پشتبه ستنی دامه زراوه کانی راگه یاندن له هه ری می کوردستاندا بۆ سه ره چاوه جیاوازه کانی دابینکردنی دارایی.

۱-۴. جۆرو ریبازی تووژینه وه:

ئه م تووژینه وه یه له جۆری تووژینه وه ی وه سفیه، ئامانجی خستنه پوی ئه و سه ره چاوه داراییانه یه که دامه زراوه کانی راگه یاندن له هه ری می کوردستان وه ک سه ره چاوه ی دابینکردنی دارایی به کاریانده هینیت یان خستونیه ته گه ر.

تویژینه‌وهی وه‌سفی باشترین جوړی تویژینه‌وه‌کانی راگه‌یاندن له‌خوډه‌گریټ، که تیایدا ریښازی پوپیوی به‌کارده‌هینریت بو خستنه‌پروی ئه‌و سه‌رچاوانه.

وهک ریښازیش ئه‌م تویژینه‌وه‌یه پشتی به ریښازی پوپیوی به‌ستوه، تویژهر ریښازی پوپیوی به‌کارهیناوه بو دیاریکردنی سه‌رچاوه‌کانی دارایی له دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن و ئه‌و سه‌رچاوانه‌ی که وهک سه‌رچاوه‌ی داها‌تی خو‌یان خستویانه‌ته‌گه‌پرو زیاتر پش‌تیا‌ن پی‌ده‌به‌ستن بو ده‌س‌خستنی پارهی پیویست بو کاروباری راگه‌یاندن و پرو‌سه‌ی په‌یام‌سازی.

۱-۵. نامرازه‌کانی تویژینه‌وه:

تویژهر بو دیاریکردنی و خستنه‌گه‌پری سه‌رچاوه‌ی دابینکردنی دارایی بو دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن له هه‌ریمی کوردستان پیویستی به چند نامرازیکی جیاواز هه‌یه بو ئه‌وه‌ی بتوانیت له لایه‌نه په‌یوه‌سته‌کان به تویژینه‌وه و گه‌یشتن به نامانجه‌کانی زانیاری وهر‌گریټ و ئه‌نجامی دروست به‌ده‌ست‌به‌ینی، بو ئه‌م تویژینه‌وه‌یه‌ش پشت به دروستکردنی فورمی تایبته به دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن که به‌پیره‌به‌رانی بالاو ناوه‌ندی دامه‌زراوه‌که کراونه‌ته نمونه‌ی تویژینه‌وه‌که که وه‌لامی فورمه‌که بده‌نه‌وه.

بو ئه‌مه‌ش تویژهر بو ده‌س‌تخستنی زانیاری له‌باره‌ی سه‌رچاوه‌کانی دابینکردنی دارایی دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن له هه‌ریمی کوردستان و دیاریکردنی ئه‌و سه‌رچاوانه که به‌کاریانده‌هینن، سود له فورمیکی تایبته وهر‌ده‌گریټ، که مه‌به‌ست و نامانجی تایبته‌ی هه‌یه و بو به‌ش‌یک له پرو‌سه‌ی تویژینه‌وه‌که و نمونه‌ی تویژینه‌وه‌که، ئه‌و فورمه‌ش له دهر‌ه‌نجامی گفتوگویی قولی تویژهر‌وه به‌ره‌م‌ده‌هینرین و ئه‌و دهر‌ه‌نجامه بو پولینکردن و ریزبه‌ندی به‌کارهینان و خستنه‌گه‌پری سه‌رچاوه‌ی داراییه له‌لایه‌ن دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن له هه‌ریمی کوردستان. که نامانج لپی ده‌س‌تخستنی زانیاری له‌باره‌ی خستنه‌پروی سه‌رچاوه‌کانی پاره‌دارکردنه‌که که دامه‌زراوه‌که به‌کاریده‌هینیت له گه‌شه‌ی ئابوری خویدا، خستنه‌پروی زانیاری له‌باره‌ی راده‌ی پشت‌به‌ستی دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن به‌و سه‌رچاوانه‌وه.

۱-۶. کومه‌لگه‌ی تویژینه‌وه‌که:

کومه‌لگای تویژینه‌وه‌که بریتیه له‌سه‌رجه‌م ده‌زگا‌و دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن له هه‌ریمی کوردستان، که پیکدیت له دامه‌زراوه‌کانی که خاوه‌ن چه‌نالی ته‌له‌فزیونی و رادیو و چاپه‌مهنی و دیجیتال میدیا‌ین، له‌گه‌ل چند ده‌زگایه‌ک که ته‌ن‌ها یه‌ک چه‌ناله یان پوژنامه، یان رادیو یاخود ته‌ن‌ها له دیجیتال میدیا کارده‌کات وهک سوشیال میدیا و ته‌له‌فزیونی دیجیتالی و یوتیوب چه‌نال... هتد.

۱-۷. نمونه‌ی تویژینه‌وه‌که:

تویژهر له نمونه‌ی تویژینه‌وه‌که یدا دامه‌زراوه‌ فهرمییه‌کانی راگه‌یاندنی له‌هه‌ریمی کوردستان وهر‌گرتوه که خاوه‌نی چه‌نالیکی ته‌له‌فزیونی ئاسمانی و لوکالی یان زیاتر و رادیو و چاپه‌مهنی و دیجیتال میدیا‌ین له‌ناو ئه‌وانیشدا به شیوه‌یه‌کی مه‌به‌ستدار له‌سه‌ر بنه‌مای تایبته‌مهنی دامه‌زراوه‌که له‌پروی په‌یام و خاوه‌نداریه‌تییه‌وه

(۸) دامه زراوهی راگه یاندنی فه رمی وهرگیراون که له سه ندی کای رۆژنامه نوسان و وهزاره تی پۆشنیبری به ناوی چه ناله کانی په خش و چاپه مه نیه کانیا ن تۆمارکراون. هه ریه که له دامه زراوانه خاوه ن یه ک یان زیاترن له که نالی ته له فزیۆنی ئاسمانی و ناوخۆیی و رادیۆ و دیجیتا لمیدیا و چاپه مه نین، ئه وانیش بریتین له دامه زراوهی راگه یاندنی (کوردماکس، کۆمه ل، نالیا، روداو، گۆران، سپیده، نیت، وار) له سه ر بنه مای ئه م نمونه یه ئه و سه رچاوه داراییانه دیاریده کرین که ئه م دامه زراوانه به کاریانده هینن بۆ پاره دارکردنی دامه زراوه کانیا ن.

۱-۸. هۆکاری هه لبژاردنی نمونه ی توێژینه وه که:

له بهرئه وهی کۆمه لگه ی توێژینه وه که مان فراوانه و چه ندین دامه زراوهی راگه یاندن له خۆده گریت، نمونه ی توێژینه وه که مان به هه شت دامه زراوهی راگه یاندنی جیاوا ز هه لبژاردوه که هه لبژاردنیکی مه به ستدار له سه ر بنه مای تایبه تمه ندی دامه زراوه که له پوی په یام و خاوه نداریه تیه وه.

- دامه زراوه کانی راگه یاندن که وه ک نمونه وهرگیراون هه ریه که و خاوه نی چه ند که نالیکی ته له فزیۆنین و دیجیتا ل میدیا و رادیۆ و هۆکاری تری گه یاندن و ته نها له یه ک که نال یان هۆکاری گه یاندن پیکنه هاتون. ئه مه ش زیاتر ده مانگه یه نیته ئامانجی دروستتر له توێژینه وه که دا.

- هه ریه که له دامه زراوه کانی راگه یاندنی نمونه ی توێژینه وه که خاوه نی تایبه تمه ندی جیاوازی خۆیانن، که ده توانین وه ک نمونه یه کی بچوکراره ی کۆمه لگا که مان به کاریانبه نین.

— ئه م دامه زراوانه ش له پوی خاوه نداریه تیه وه هه مو جوړه خاوه نداریه تیه کانی راگه یاندنی کوردی تیدا به دیده کرین وه ک خاوه نداریه تی (حیزی، سیبه ر، که سی، کۆمپانیا، بازرگانی)، به مه ش زیاتر ده توانین به فراوانی به گه رخشتنی سه رچاوه کانی دا بینکردنی دارایی به خه یه پرو.

۱-۹. بواره کانی توێژینه وه:

أ. بواری مرویی: له پوی مروییه وه ئه م توێژینه وه یه کار ده کات له سه ر (به رپوه به رانی بالا و ناوه ندی له دامه زراوه کانی راگه یاندن) بۆ هه ریه که له مانه ش به پینی خسته یه کی دیاریکراوه ژماره یه ک پئویست به پینی رپسا کانی توێژینه وه ی زانستی وهرده گیریت.

ب. بواری کات: بریتییه له و کاته ی که کاری کرداری توێژینه وه که ده ست پیده کات له به روار ی (۲۰۲۱/۴/۱) - (۲۰۲۱/۱۱/۱)

ج. بواری شوین: شوین له م توێژینه وه یه هه ری می کوردستانی عیراقه به گشتی، هه شت دامه زراوهی راگه یاندنی (کوردماکس، کۆمه ل، نالیا، روداو، گۆران، سپیده، نیت، وار)

۱-۱۰. راستی رواله تی:

به مه به ستی دلنیا بون له دروستی و زانستی بونی ئامرازی کۆکردنه وه ی زانیاری توێژینه وه که، توێژه ر (فۆرمی راپرسی) ئاماده کردوه خسته یه تیه به رده م ژماره یه ک له شاره زاو پسپۆران له بواری راگه یاندن، ئه مه ش بۆ زانیی لایه نه لاوازه کانی فۆرمه که و ده رخشتنی ئاستی دروستی و نادروستی بره گه کانی و په یوه ندییا ن به

هینانه دی ئامانجه کانی توژیینه وه که وه لسه نگانندی پرسسار هکانی له روی چه ندایه تی و چونایه تی و ریزبه ندیه وه، ئەم ههنگاوه به شیوهیه کی گشتی دروستی و ئاستی (فورمی راپرسی) هکه پیشان دهدات و توانستی ناوه روکه که ی له هینانه دی ئامانجه کانی توژیینه وه که دا دهرده خات. دواي پيداچونه وه ی شاره زایان و پسپوران به فورمه که دا سه رنج و تیبینییه کان به هه ند وه رگیرا له لایه ن توژیهرانه وه و له و روه وه توژیهران چه ند پرسساریکی پیوستیان زیاد کرد و گورانکاریان له هه ندی بره گدا کرد و تا کو ئەو ئاستی فورمه که به گونجاو زانرا بۆ دابه شکردنی به سه ر مشته (عینه) ی توژیینه وه که دا به جوریک ریژه ی راستگویییه که ی (الصدق): ۹۵ % بو.

۱-۱۱. توژیینه وه کانی پیشو:

۱- توژیینه وه ی (نسیم مجید قهروردی، محمد برجعی زاده، ۲۰۱۹) (بررسی نقش منابع مالی در تولید اخبار تلویزیونی)

توژیینه وه یه کی مهیدانییه له سه ر رۆژنامه نوسانی ته له فزیونی که له به ره مهینانی هه والی ته له فزیونیدا کارده که ن، له توژیینه وه که دا توژیهر چه ندین پرسساری په یوه ستدار به بابه ته که وه ده ورۆژینیت و دهبه بنه مای کاری توژیینه وه که، گرنگترینی ئەو پرسساران ه ش بریتین له: (بابه ته دارایی و سه رمایه گوزارییه کان چه ندیک کاریه رییان له سه ر چه ندیه تی و چونیه تی هه والی ته له فزیونی هه یه؟ چون ده تانین به سه ود ه رگرتن له توانا ئابورییه کان بارودوخیکی پایه دار له دامه زراوه کانی به ره مهینای هه والی ته له فزیونی بهینینه ئاراهه؟ ئایا بودجه ی دامه زراوه ی راگه یانندن له چه ندیه تی و چونیه تی به ره مهینانی هه والدا رۆلی هه یه؟ توژیینه وه که له روی میتودو ریبازی توژیینه وه وه پشتی به ستوه به میتودی وه سفی و ریبازی رپیوییه به کارهیناوه، ئامرازه کانیسی بۆ کو کردنه وه ی زانیارییه کان پیکهاتون له و فورمی راپرسی و چاوپیکه و تنی زانستی. توژیینه وه که چه ند ئامانجیکی بنه رته ی دیاری کردوه که گرنگترینیان بریتین له: (خستنه روی راده ی رۆلی هۆکاره ئابوری و داراییه کان له سه ر چه ندیه تی و چونیه تی به ره مهینانی هه والی ته له فزیونی، نیشاندانی په یوه ند چه ندیه تی و چونیه تی له به ره مهینانی هه وال و ئاستی بژیوی خزمه تگوزاری کارمه ندان)، گرنگترین ئەو دهره نجامانه ی توژیینه وه که پیش گه یشتوه بریتین له (هۆکاره دارایی و سه رمایه داراییه کان له چه ندیه تی و چونیه تی به ره مهینانی هه والیدا رۆلی به رچاو ده گیرن، لایه نه په یوه ندداره کان به بوجه ی دامه زراوه و ده ستخستی ده زگا و پیداو یستی ته کنه لۆژی رۆلی کاریگر ده بینن له به ره مهینانی هه والی له روی چونیه تی و چه ندیه تی وه)

۲- توژیینه وه ی (سیاوش صلواتیان و مهدی محسینی، ۲۰۱۶): مطالعات تطبیقی شیوه های تأمین مالی سازمانهای رسانه‌ای رادیویی و تلویزیون عمومی، تحت مالکیت دولتی در دنیا

توژیینه وه یه کی مهیدانییه له سه ر ۵۸ دامه زراوه ی راگه یانندن که خاوه نی رادیو و ته له فزیونن له ۴۸ ولاتی جیاواز ئەجامدراوه. زانیارییه کانی ئەم توژیینه وه یه له ریگه ی ویبسیایته فه رمییه کان و راپورتی ژمیریاری و یاداشت و راپورتی کاری ده وری دامه زراوه کان و شیکاره په یوه ستداره کان به و دامه زراوانه وه رگیرون. میتود

و رپیازی توژیینه وه که ش توژیینه وه هیه کی وه سفی شکارییه و سود وهرگیراوه له شیکاری راپورته دارایی و ژمیریارییه کانی دامه زراوه کانی راگه یاندن و رادیوو ته له فزیونیه کانیا، نهو شیکارانیه په یوه ستن به دامه زراوه کانه وه له ویسایت و راگه یاندنه کان و لایه نه فه رمییه کان و کاراکته ری پشت سه رچاوه کانی دابینکردنی دارایی دامه زراوه کانی راگه یاندن که وهک نمونه ی توژیینه وه که وهرگیراون.

توژیینه وه که چند پرسسیاریکی کرده ته بنه مای کاری توژیینه وه که گرنگترینان بریتین له (دومه زراوه میدیاییه کان بو دابینکردنی دارایی خویان سود له چ سه رچاوه هیه ک وهرده گرن؟ زوربه ی نهو سه رچاوه کانه کامانه نه که زورینه ی ته له فزیون و رادیوکان به کاریده هینن بو دابینکردنی دارایی؟ چون دامه زراوه میدیاییه کان ده توانن سه رچاوه کانی دابینکردنی دارایی هه مه چه شنو زیادبکن؟

ئامانجی سه ره کی توژیینه وه که خوی ده بینته وه له ناساندنی نه زمونی جیهانی له باره ی شیوه و ریکاره کانی دابینکردنی رادیوو ته له فزیونی نیش تیمانی و ده ولته ی له جیهاندا. نیشاندان و پولبه ندیکردنی سه رچاوه کانی دابینکردنی دارایی دامه زراوه ی راگه یاندن به پیی به کارهینان؟ خستنه روی ریکاره کانی زیادکردن و هه مه چه شنکردنی سه رچاوه کانی دابینکردنی دارایی له دامه زراوه کانی راگه یاندندا.

توژیینه وه که به چند نه نجامیک گه یشته وه که گرنگترینان بریتین له وه ی که (جیاوازیه کی زور هه یه له نیوان به گه رخستن سه رچاوه ی دارایی له دامه زراوه ی راگه یاندنی نه وروپی و نئه وروپییه کان به جوریک که راده ی به کارهینان و به گه رخستی سه رچاوه داراییه کان له روی پله به ندیه وه راست پیچه وانن، نه وه ی به پله ی یه که م له دامه زراوه نه وروپییه کاند و هک سه رچاوه هیه کی دارایی به هیز پشتی پیده به ستن، له نئه وروپییه کان به پله ی کوتایی دیت. نهو سه رچاوه کانی دابینکردنی دارایی دامه زراوه ی راگه یاندن ۱۷ جور سه رچاوه تومارکراوه که له ۹ ده سته دا پولینه ندیکراوه، له دامه زراوه کانی راگه یاندنی نه وروپیدا (پاره ی به شرداری وهرگران) به پله ی یه که م و په خشی ریکلامی بازرگانی پله ی دوهم و بودجه ی ته رخانکراوی ده ولته به پله ی سیه م دین، به لام له ولاتانی نئه وروپی پله به ندیه که پیچه وانیه.

۳— توژیینه وه ی (سایاوش صلاواتیان و مهدی محسنی، ۲۰۱۷) اسیب شناسی منابع درامدی سازمان صدا و سیما با رویکرد اقتصاد مقاومتی

توژیینه وه هیه کی کتیبخانه ییه و پرسسیاری سه ره کی توژیینه وه که نه وه یه که دامه زراوه ی دهنگ و رهنگ (راگه یاندن) ی کوماری ئیسلامی ئیران چون بتوانیت له بارودوخی ناهه مواری ولاته که یدا سه رچاوه ی ده رنامه تی خوی زیادبکات تا له قهیرانی ئابور رزگاری بییت؟ نهو گرفتانه چین له به رده م زیادکردن و به گه رخستنی سه رچاوه ی دابینکردنی دارایی دامه زراوه ی دهنگ و رهنگ (راگه یاندن) ی کوماری ئیسلامی ئیران؟

نه م توژیینه وه هیه به رپیازی کتیبخانه یی و به راوردکاری له نیوان به گه رخستنی سه رچاوه ی دارایی دامه زراوه ی راگه یاندنی یابانی و دامه زراوه ی راگه یاندنی دهنگ و رهنگی کوماری ئیسلامی ئیران، سود وهرگیراوه له لیکولینه وه و راپورته شیکارییه کان له سه ره نهو دامه زراوه یه و به راوردکاری نیوان سه رچاوه ی دابینکردنی

دارایی ئەو دو دامەزراوێه و ناسینەوێهێ گرتەکانی بەردەم زیادکردنی سەرچاوەی دارایی دامەزراوێه دەنگ و ڕەنگ (راگەیانندن) ی کۆماری ئیسلامی ئێران.

ئامانجی سەرەکی توێژینەوێهێه ناساندن و خستەنەروی ئەو گرتەکانیە کە وایکردوێه دامەزراوێه دەنگ و ڕەنگ (راگەیانندن) ی کۆماری ئیسلامی ئێران نەتوانیت بۆ پڕکردنەوێه داھاتی خۆی سود لە سەرچاوە داراییەکان وەرگریت، خستەنەروی ئەو سەرچاوانە ی کە دامەزراوێه راگەیانندی یابانی توانیویەتی بۆ دابینکردنی دارایی خۆی بیاتخاتەگەر.

توێژینەوێهێه کە لەکوێتاییدا بە چەند ئەنجامیک گەیشتوێه و لەو ئەنجامانەدا ئاماژە بەوێه کراوێه کە بە لیکۆلینەوێه و خستەنە بەر ڕەخنە ی سەرچاوەکانی دارایی دامەزراوێه دەنگ و ڕەنگ (راگەیانندن) ی کۆماری ئیسلامی ئێران و لەسەر بنەمای داھاتی پێویست بۆ مانەوێه دامەزراوێه وابەستەیی بە سەرچاوەی دەوڵەتی و داھاتی نەوتی دەوڵەت بۆ بەرپۆھەردنی دامەزراوێه کە ڕێگە یەکی دروست نییە، بە لکو ڕێکارە دروستەکان بۆ دابینکردنی دارایی دامەزراوێه دەنگ و ڕەنگ (راگەیانندن) ی کۆماری ئیسلامی ئێران بریتین لە بەرھەمھێناو بازارگەری فرۆشی بەرھەم لەبازاری راگەیانندی جیھانیدا، فرۆشتی بەرھەمی راگەیانندن بە ناوێهۆکی فێرکار ڕاھێنانەوێه لە ھەموو زانست و پێشە جیاوازەکان، گریبەست و پەپۆھەستنامەکان بۆ ڕاھێنانی نامرۆبیەکان و فێرکردنی ڕاستەوێه، بونیادی ھێلی دروستکردنی دەزگای پەخش و ئامێرەکانی تری بواری گەیانندن و بەرھەمھێنان، دروستکردنی سوۆفتویری تایبەت لە بواری راگەیانندن، سەرما یەگوزاری بەرھەمھێنان و پەخشی سینەما، دەستخستنی داھات لە ڕێی وەرگرتنی پارە ی ئیشتراک و بەشداریکردنی وەرگران.

٤— توێژینەوێه ی (زۆھرە جقریف، ٢٠١٧) اقتصاد و سائل الاعلامی فی الجزائر دراسه میدانیە حول مؤسستی "الخبر" و الشروق"

توێژینەوێهێه کی میدانیە لەسەر سەرچاوە ئابوریەکان و سەرما یە دامەزراوێهکانی راگەیانندی جەزائیری، دامەزراوێهکانی "الخبر" و "الشروق" ی بەنمۆنە وەرگرتوێه، پرسیاری سەرەکی توێژینەوێهێه خۆی دەبینیتەوێه لەوێه کە ئەو سەرچاوە داراییانە چین کە دامەزراوێه راگەیانندی جەزائیری بەکاریانداھێنی بۆ دابینکردنی دارایی و بەرزکردنەوێه ئاستی داھاتی دامەزراوێه کە وەرگرتنی قازانج لە بازاری راگەیانندا؟ ئایا تواناوێه دامەزراوێهکانی راگەیانندن سەرما یە خۆیان زیادبکەن لە ڕێگە ی بەرھەمەکانیانەوێه؟

توێژینەوێهێه کە میتۆدی وەسفی و ڕێبازی شیکاری بەکارھێناوێه لەروی چەندیەتی و چۆنیەتیوێه، ئامرازی سەرەکی توێژینەوێهێه ش چاوپێکەوتنە لەگەل بەرپرسان و کارمەندان ی دامەزراوێهکانی راگەیانندن و شیکاری ئەو زانیاریانە ی دەسکەوتوێه لە چاوپێکەوتنەکانەوێه، ھاوکات شیکاری ئەو زانیاریانە ی لە ڕێگە ی راپۆرتی ژمیریاری و راپۆرتە شیکاریەکان و فرۆش و خەرجی بەرھەمەکانی راگەیانندن دەست توێژەر کەوتون.

ئامانجی سەرەکی توێژینەوێهێه بریتییە لە: خستەنەروی شیوازو سەرچاوەی سەرما یەداری راگەیانندن و سەرچاوەکانی دارایی و سەرما یە دامەزراوێه راگەیانندن و ڕێکاری بەدەستھێنای سەرما یە و داھات و خەرجی بەرھەمھێنانی راگەیانندن. توێژینەوێهێه کە لە ئەنجامەکانیدا ئاماژە ی بەوێه داوێه کە راگەیانندی چاپەمەنی

جه زائیری سه رچاوهی سه رمایه گوزاری داهاتی زیاتر پشتی به فرۆشی به ره مه کانی به ستوه ئه و به شدارییهی وهرگر ههیه تی له کرینی به ره مه چاپکراوه کان، ئه مهش به هۆی قهیرانی که مبونوهی خوینه رو به کارهیتانی ئه نته رنیت و کتیب و پۆژنامهی ئه لیکترۆنی بوته سه رچاوهیه کی داهاتی لاوازو که م، ئه مهش وایکردوه که راگه یاندنی چاپه مانی له سه رمایه گوزاریدا بکه ویته قهیرانه وه. سه بارهت به ته له فزیۆن به ره مه هیتانی به رنامه تهر فیهیه کان و سه رنج پاکیشه کان به هۆی زۆری بینه روه بونه ته سه رچاوهی داهات له ریگهی په خشکردنی ریکلامی بازارگانییه وه، به مهش ریکلامی بازارگانی ریکاریکی ئابوری و زیادکردنی داهاتی دامه زراوه کانی راگه یاندنه له ریگهی به رنامه و به ره مه سه رنج پاکیش و تهر فیهیه کانه وه.

۱-۱۲. گفتوگۆی توێژینه وه کان:

توێژینه وهی (نسیم مجید قهروردی، محمد برجعی زاده) له پوی میتۆدو ریبازی به کارهیتانه وه په یوه سستی ته وای به به م توێژینه وه وه هیه و گۆراوه کانیش هاوشیوهن به تاییهت خستنه پوی سه رچاوهی پاره دارکردن، ههروه ها توێژینه وهی (سیاوش صلواتیان و مهدی محسینی) له پوی میتۆدوه هاوشیوهن له گه ل توێژینه وه که به لام ریبازی توێژینه وه که جیاوازه، له پوی گۆراوی بنه رته شیه وه هه مان گۆراویان کردوه ته بنه رتهی کاری توێژینه وه، ههروه ها توێژینه وهی دوهمی (سیاوش صلواتیان و مهدی محسینی) ته نها له پوی ریبازی توێژینه وه وه هاوشیوه نین ئه و ریبازی کتیبخانه یی به کارهیتانه وه، له پوی گۆراوی سه ره کی و میتۆدوه هه مان میتۆدی به کارهیتانه وه که له م توێژینه وه شدا کاری له سه ر ده کریت، توێژینه وهی (زوه ره جقریف) ئه گه رچی ریبازی شیکارییه، به لام هه مان ئه و ئامانجه ی هیه که سه رچاوهی دابینکردنی دارایی راگه یاندن وه ک ئه وهی ئه م توێژینه وه کاری له سه ر ده کات. به گشتی توێژینه وه کانی پیشو له پوی میتۆدو گۆراوی سه ره کی و ئامانجه وه زۆر له م توێژینه وه یه نزیکن و سویدیان لیوه رگیراوه بۆ کاری توێژینه وه که.

۱-۱۳. ناساندنی وشه کیلییه کان

۱. ئابوری راگه یاندن:

مه به ست له ئابوری راگه یاندن توانای دامه زراوه کانی راگه یاندنه له به ده سته هیتانی ده رامهت و سه رمایه و قازانج له بازارپی مامه له ی په یامه کانی راگه یاندن بۆ دابینکردنی دارایی دامه زراوه که و ناساندنی سه رچاوه کانی دابینکردنی دارایی، ئه مهش به پیشبینی بازارپی راگه یاندن و په خش و بلاوکردنه وهی په یامه کانی راگه یاندن له و بازارپه دا. ئابوری راگه یاندن کرداریکه کار له سه ر ئه وه ده کات که راگه یاندن چۆن بتوانیت خواست و نیازو پینداویستییه کانی دابینکات و له ریگهی به خشینی زانیاری و بابه تی سه ره گه رمی و خواسته کانی وهرگر و خاوهن کالو نیازی کۆمه لگا به گشتی، له ریگهی سه رچاوه کانی پاره دارکردنه وه. لیروه ده توانین بلین ئابوری راگه یاندن درکی دامه زراوه کانی راگه یاندنه بۆ به ریوه بردنی پرۆسه ی په یامسازی و به ره مه هیتانی راگه یاندن له دامه زراوه کانیاندا، ههروه کچۆن توانای دامه زراوه کانه بۆ دابینکردنی سه رچاوهی دارایی و ریکاری ده سخستنی

سه‌رمایه بۆ به‌رپوه‌بردنی کاره‌کانی و سوده‌رگرتن له په‌خشی و سازکردنی په‌یامی فیرکاری و زانیاری و بابته‌تی سه‌رگه‌رمی و ریکلام، که خواستی کۆمه‌لگاو وه‌رگرانه. به‌گشتیش ئابوری راگه‌یاندن ناسینی بارودۆخی بازاری راگه‌یاندن و کاریگه‌ری ئه‌و بازارپه‌یه له‌سه‌ر په‌یامسازی راگه‌یاندن، کاتیک دامه‌زراوه‌یه‌ک بیه‌ویت له‌و بازارهداو له‌رپه‌ی سه‌رچاوه‌کانی دارایی و ریکارو سه‌رچاوه‌ی دابینکردنی دارایی خۆی بدۆزیته‌وه و بیخاته‌گه‌ر.

۲. سه‌رچاوه‌ی دابینکردنی دارایی:

هه‌مو ئه‌و سه‌رچاوه و ریکارانه ده‌گریته‌وه که دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن له‌رپه‌ی په‌یامه‌ جیاوازه‌کان و زانیاری و بابته‌تی تهریفی و ته‌واوی به‌ره‌مه‌کانی راگه‌یاندن و لیبانه‌وه سه‌رمایه‌گوزاری ده‌کن و ده‌رامه‌ت و داها‌تی لیبه‌ده‌ست ده‌خن، تا بتوانن له‌رپه‌ی ئه‌و داها‌ته‌وه په‌یامسازی خۆیان به‌رپوه‌به‌رن و دامه‌زراوه‌که‌یان له‌سه‌ر پێ بوه‌ستیت، له‌گه‌ل ئه‌وه‌ش سود ببه‌ن له‌و به‌ره‌مانه‌ی که ده‌یخه‌نه بازارپه‌وه، هه‌مو ئه‌و سه‌رچاوه‌ش هه‌ریه‌ک به‌خواست و ریکارو خۆی سه‌ودا له‌گه‌ل دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن ده‌کات و تایبه‌تمه‌ندی خۆی هه‌یه له‌به‌گه‌رخستنی بۆ دابینکردنی دارایی دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن.

ئه‌م سه‌رچاوه‌ش که راگه‌یاندن وه‌ک سه‌رچاوه‌ی دابینکردنی دارایی به‌کاریان ده‌هینیت جیاواز له‌ بازاری ئابوری و سه‌ودای کالاو به‌ره‌مه‌کانی تر خاوه‌ن تایبه‌تمه‌ندین له‌به‌گه‌رخستنیان و شیوازی بره‌ودانیان له‌بازاری راگه‌یاندن هه‌روه‌ک چۆن به‌ره‌مه و کالاکانی راگه‌یاندنیش جیاوازن له‌ تایبه‌تمه‌نیدا له‌ به‌ره‌مه‌ کالاو بره‌نده‌کانی بازارو سه‌وداکانی تر شیوازی سه‌وداکاریش له‌بازاری راگه‌یاندن و به‌ده‌ستخستنی داها‌ت له‌لایه‌ن دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن و جولانی سه‌رچاوه‌ی دارایی جیاوازه.

۳. دامه‌زراوه‌ی راگه‌یاندن:

دامه‌زراوه‌یه‌کی به‌رفراوان و هه‌مه‌چه‌ش‌نی راگه‌یاندنه له‌ شیوازی گه‌یاندن و په‌یامسازی راگه‌یاندندا و سه‌ره‌جه‌می که‌نال‌ه‌کانی گه‌یاندن و شیوازه‌کانی به‌ره‌مه‌نیان به‌ ناوه‌رۆکی جیاوازه‌وه له‌خۆده‌گریت، خاوه‌نی ستراکچه‌ریکی به‌رفراوانتر و هه‌مه‌چه‌شنتره له‌ به‌رپوه‌بردنی په‌یامی راگه‌یاندن و چه‌نال و په‌خشی هه‌مه‌چه‌شندا، له‌په‌ی پیکه‌اته‌وه پیکدیت له‌ کۆمه‌لێک چالاکێ راگه‌یاندن له‌رپه‌ی ئامرازه‌ جیاوازه‌کانی راگه‌یاندنه‌وه، له‌م توێژینه‌وه‌یه‌دا مه‌به‌ست له‌ دامه‌زراوه‌ی راگه‌یاندن هه‌مو ئه‌و دامه‌زراوه‌ ده‌گریته‌وه، که زیاد له‌ چه‌نالیکێ راگه‌یاندن له‌ ده‌رونی‌دا کارده‌کات و ستراکچه‌ر و شیوازی په‌یامسازی به‌رفراوان و هه‌مه‌چه‌ش‌نی هه‌یه کارده‌کات له‌سه‌ر به‌کاره‌ینانی سه‌ره‌جه‌م ئامرازه‌کانی گه‌یاندن و به‌ره‌مه‌نیانی په‌یامه‌کانی به‌ تایبه‌تمه‌ندی و ستایلی هه‌ریه‌ک له‌و ئامرازانه‌ له‌پێناو گه‌یاندنی په‌یامه‌کانی به‌ زۆرتین وه‌رگر به‌ ته‌کنیک و ستایل و ناوه‌رۆکی هه‌مه‌جۆره‌وه.

۲. لایه‌نی تیۆری توێژینه‌وه‌که

۲-۱. ئابوری راگه‌یاندن

ئابوری و راگه‌یاندن چه‌مکانیکن به ئاویته‌بونی چوارچیوه‌یه‌کی تیۆری راگه‌یاندن و تیروانینی ئابورییه‌وه‌ بۆ لیکۆلینه‌وه‌ له‌سه‌ر دامه‌زراوه‌یه‌کی راگه‌یاندن به‌کارده‌هینریت، ئابوری راگه‌یاندن بواریکی لیکۆلینه‌وه‌ی زانستییه‌ که له‌ سالانی هفتاکاندا زۆر به‌ گه‌رموگۆپی و به‌رفراوانی چویه‌ نیو‌بابه‌تی لیکۆلینه‌وه‌ی زانستی له‌بواری راگه‌یاندنه‌وه‌، له‌م نیوه‌ده‌شدا هۆکاره‌ کاریگه‌ره‌کان له‌سه‌ر ئابوری راگه‌یاندن و سه‌رچاوه‌کانی دا‌بینکردنی دارایی دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن، کاریگه‌ری ئه‌و سه‌رچاوانه‌ له‌سه‌ر دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن و کاری به‌ره‌مه‌ینان و پیشه‌سازی راگه‌یاندن، به‌پێوه‌بردنی دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن بونه‌ته‌ بابه‌تی لیکۆلینه‌وه‌ له‌باره‌ی دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن له‌سه‌ر ئاستی جیهان و ناوچه‌یی و هه‌ریمی و نیوخۆیی. (محمود عزت و نضال فلاح، ۲۰۱۸ زاینی، ۶۷)

زۆربه‌ی لیکۆلینه‌وه‌کان له‌بواری به‌گه‌رخستنی بازاری راگه‌یاندن و سه‌رچاوه‌ ئابورییه‌کان و کاریگه‌ری ئابوری دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن له‌سه‌ر لایه‌نه‌ جیاوازه‌کانی به‌پێوه‌بردنی راگه‌یاندن. هه‌مو ئه‌مانه‌ به‌ رێبازو میتۆدی جیاوازه‌وه‌ کاری لیکۆلینه‌وه‌یان له‌سه‌ر کراوه‌، ده‌رئه‌نجامیش چه‌ندین نمونه‌و پارادیمو تیۆری ئابوری راگه‌یاندن هاتونه‌ته‌ نیو‌کایه‌که‌، به‌تایبه‌ت ئابوری کلاسیک و نوی و یان تیۆری نیو کلاسیک له‌ ئابوری راگه‌یاندن. ئابوری راگه‌یاندن له‌ بنه‌رته‌دا له‌ دولقی زانستی (ئابوری و راگه‌یاندن) هوه‌ سه‌رچاوه‌ی گرتوه‌، که‌ به‌ به‌کاره‌ینانی شیوازی تیۆری و کرداری له‌م دو لقه‌ زانستییه‌ و لیکۆلینه‌وه‌ له‌سه‌ر کاریگه‌ری و په‌یوه‌ستیان پیکه‌وه‌، هاوکات ره‌نگدانه‌وه‌یه‌ی به‌رفراوانیان له‌سه‌ر یه‌کتیری کرده‌ی ئابوری له‌ بازارو بواری راگه‌یاندن سه‌ری هه‌لداوه‌و به‌مه‌ش چه‌مکی ئابوری راگه‌یاندن وه‌ک زانست و لقیکی زانستی سه‌ربه‌خۆ هاتوه‌ته‌ ئاراوه‌، بۆیه‌ ئابوری راگه‌یاندن به‌ دروستی پیناسی خۆی له‌ بابه‌تی ئابوری و به‌پێوه‌بردنی سه‌رچاوه‌کانی دارایی وه‌رده‌گرێ له‌نیو سیستمی به‌پێوه‌بردنی دامه‌زراوه‌ی راگه‌یاندن و به‌پێوه‌بردنی داهاات و سه‌رچاوه‌ی ده‌رامه‌ت. (لان سافکو، ۱۳۹۵ه‌تاوی، ۱۲۱)

بۆ تیگه‌یشتن له‌ چیه‌تی ئابوری راگه‌یاندن و تیروانینی ئابوریانه‌ بۆ راگه‌یاندن، هه‌روه‌ها تیروانینی ئابوری له‌ چوارچیوه‌ی بابه‌تیکی نوی به‌ناوی ئابوری راگه‌یاندن پێویسته‌مانه‌ که‌ له‌ دو جۆر په‌یوه‌ندی نیوان ئابوری و راگه‌یاندن تیگه‌ین.

یه‌که‌م: به‌گه‌رخستن و کارپیکردنی تیروانینی ئابوری له‌ راگه‌یاندن، سه‌ره‌تاییتیرین په‌یوه‌ندی و په‌یوه‌ستیه‌کی ئابوری به‌ راگه‌یاندنه‌وه‌، له‌ تیروانینیکی کلاسیکیه‌وه‌ بۆ ئابوری سه‌رچاوه‌ده‌گریت، وه‌ک ئه‌وه‌ی که‌ ئه‌و تیروانینه‌ کلاسیکیه‌ لای وایه‌ ئابوری بازاره‌، خیزانه‌، کۆگاو فرۆشگایه‌. (استوارد کانینگهام و تری فلور و ادم سمث، ۱۳۹۸ هه‌تاوی، ۱۷۳)

له‌م تیروانینه‌دا راگه‌یاندنه‌کان به‌رواردکراوه‌ به‌ کۆمپانیا‌یه‌کی بازرگانی، کۆمپانیا‌گه‌لیکی وه‌ک (AOL) یان تایم واینر) په‌یامی راگه‌یاندن س‌ازده‌که‌ن به‌ ناوه‌رۆکی تایبه‌ته‌وه‌، به‌ره‌مه‌کان به‌ وه‌رگران ده‌به‌خشن وه‌ک

راگه یاندنه کان له هه مانکاتدا که کاریان له سهر رهنگدانه وهی دیدو تیروانینی کومه لگاو بابه ته فرههنگی و کومه لایه تیه کان کردوه، بۆ پیشخستن و ریکخستنی کومه لگا ئامرازیکی پیویست و کاریگه ربون، به رانبه به خواست و نیازه کانی وهرگر ههنگاو هه لدهگر و نیازی بازارپی راگه یاندن به ره مدههینن، به ره مه کانی راگه یاندن له سهر خواستی وهرگر پیکدین له (هه وال و زانیاری، ناوه روکی په یامی جیاوان، فیرکاری، پهروه رده، سه رگرمی، فیلم و زنجیره جیاوازه کان) (علی رضا بختیاری، ۱۳۹۶ هه تاوی، ۱۸۵)

به گشتی راگه یاندنه کان له ئاستی یه که مدا زانیاری و هه واله کان له هه مو بواره کان به وهرگر دهگه یه نیت، له ئاستی دوه میشدا تیوره ئابوری و کومه لایه تی و سیاسیه کان به وهرگران دهگه یه نن و شیکاری بابه ته کان دهخه نه پو تا وهرگران بتوانن سویدیان لیوه رگرن له گه شهی ئابوری سیاسی و کومه لایه تیدا، له ئاستی سیهه میشدا له سهر فرههنگ و رهفتاری کومه لگا به رنامه و زانیاری دهخاته پو کاریگه ری دروست دهکات.

۲-۲. ئابوری دامه زراوه کانی راگه یاندن

له باسکردنی ئابوری دامه زراوه کانی راگه یاندندا دو تیگه یشتنی یان بابه ته هه میشه دهخزینه نیو باسه که وه که گرنگه ئامازه یان پیندهین، چونکه ئەم بابه ته ده بنه باسی بنه پهرتی له دیاریکردنی سه ره چاوهی دارایی دامه زراوه کانی راگه یاندندا، ئەوانیش. (میثم موسایی، ۱۳۹۶ هه تاوی، ۱۹۲)

- ئەگه کومه لگای ئابوری له گه ل ئابوری ئازادو سه ره مایه داری بیت و رکابه ری بازار بیت، دامه زراوه کانی راگه یاندن زیاتر به ریسای خاوه نداریه تی تایبه ت و بازرگانی به ریوه ده چن، ئەمه ش ئیمه پوبه روی ژماره یه ک له دامه زراوهی راگه یاندنی رکابه ری یه کتری له بازارپی کاردا دهکاته وه، له م بارودوخه دا دامه زراوه کانی راگه یاندن بۆ پاراستن و مانه وهی خویان و پاراستنی راده و ریژه ی وهرگریان پیویسته چی بکه ن؟ چون خویان پاره دار بکه ن؟ بۆ ئەم جوهری دامه زراوهی راگه یاندن سه ره چاوهی پاره دارکردنی تایبه ت و ریکاری جیاوازی دابینکردنی دارایی هه یه.

- ئەگه کومه لگای ئابوریمان دهوله تی بیت و هه مو خاوه نداریه تیه ک بۆ دهوله ت بگه ریته وه، له م بارودوخه دا دامه زراوهی گه وهی راگه یاندنی دهوله تی دروسته بیت، که هه مو ده سه لاتیک تیا یادندا بۆ دهوله ت دهگه ریته وه و دهوله ت ده بیته سه ره چاوهی سه ره کی بۆ دابینکردنی دارایی دامه زراوه کان. ئەوان ئەگه رچی خویان وه ک دامه زراوهی راگه یاندن نابنه خاوه ن سه ره چاوهی ئابوری به هین، به لام وهرگری به رفراوان بۆ خویان راده کیشن. به شیه کی گشتی ته واوی دامه زراوه کانی راگه یاندن په یوه ندیان له گه ل چوار گروپدا به به رده وامی هه یه. (لوس کونک، ۱۳۹۲ هه تاوی، ۲۰۸)

۱. خاوه نداریانی راگه یاندن، ئەوانه ی که خاوه نداریه تی دامه زراوه که ده کن، که سایه تیه یان پشکاره کان که خاوه نداریه تیان له ئەستودایه.

۲. وهرگران، ئەوه که سانه ی که بینه رو بیسه ر و خوینه ری ناوه روکی په یامه کانی راگه یاندن.

۳. خاوه ن ریکلامه کان، ئەوانه ی سوود له وهرگران وهرده گرن له ریگه ی بلاوکردنه وهی په یامه کانی خویان له ری راگه یاندنه کانه وه.

۴. کارمهندانی دامه‌زراوه‌کان، ئه‌وانه‌ی که له دامه‌زراوه‌یه‌کی راگه‌یاندن کارده‌کهن.

نیازی خاوه‌ندارانی راگه‌یاندن زیادکردنی سود و بالابردنی به‌های دامه‌زراوه‌کانیانه له بازاری کاری راگه‌یانندا، نیازی وهرگرانیش ئه‌وه‌یه که به‌ره‌هم و خزمه‌تگوزاری راگه‌یاندن به کوالیتی به‌رز به‌ده‌ست به‌ینن، نیازی خاوه‌ن ریکلامه‌کانیش ئه‌وه‌یه که به تیچوی کهم و خزمه‌تگوزاری زیاتر ده‌ستیان به وهرگر بگات و په‌یامه‌کانیان بگه‌یه‌ننه لای وهرگران، نیازی کارمهندانیش ئه‌وه‌یه که موچه‌ی باش و ژینگه‌یه‌کی دادگه‌رانه ده‌ستبخه‌ن، هه‌ریه‌که له‌م گروپانه‌ی که باسکراون رۆلی به‌رچاویان هه‌یه له به‌ره‌مه‌یه‌نانی په‌یامی راگه‌یاندن و خه‌رجی دامه‌زراوه‌که.

۲-۳. جوگرافیای بازاری راگه‌یاندن

دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن به‌شیوه‌یه‌کی گشتی له جوگرافیایه‌کی بازاری تایبه‌تا بۆ خسته‌گه‌ری سه‌رچاوه‌ی دارایی کارده‌کهن، جووری به‌ره‌هم و په‌یامیک که سازیده‌کهن په‌یوه‌سته به‌و بازاری که کاری تیدا ده‌کهن، هه‌ندیک له دامه‌زراوه‌کان له بازاری نه‌ته‌وه‌و ده‌وله‌تیکدا رکا به‌ری ده‌کهن، هه‌ندیکی تر له بازاری لۆکالی و ناوچه‌یی، وه‌ک راگه‌یاننده‌کان که تایبه‌تن به‌شاریکه‌وه، هه‌ندیکی تر له بازاری گریمانه‌یی و هه‌ندیک له بازاری واقعی‌دا، هه‌ندیک له نیو فه‌زای ئه‌نته‌رنیت و هه‌ندیک له نیو فه‌زای کۆمه‌لگادا. (الن بی الباران، ۱۳۹۸ هه‌تاوی، ۱۶۴)

ئه‌وه‌ی که دانیش‌توانی ناوچه‌یه‌ک له‌پوی ژماره‌وه چه‌ندن، بابه‌تیکی گرنکه بۆ دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن، بۆنمونه جوگرافیایی کاری تۆره کۆمه‌لایه‌تییه‌کان و فه‌زای گریمانه‌یی بی‌سنوره‌و رکا به‌ری به‌رفراوانیش له ئاینده‌دا هه‌ر بۆ ئه‌م سنوری جوگرافیاییه‌ ده‌بیت و له بازاری راگه‌یانندا هه‌رده‌م له فراوانبونا ده‌بیت، درکی ئه‌م بابه‌ته‌ش بۆ به‌پۆیه‌به‌رانی راگه‌یاندن زۆرگرنکه تا بتوانن له‌و بازاری سه‌رچاوه‌ی داها‌تی نوێ ب‌خه‌نه‌گه‌ر و خۆیان پاره‌دار بکهن. ئه‌مه واده‌کات سه‌رچاوه‌کانی دارایی له جوگرافیای به‌رفراوانی کاری راگه‌یاندن زۆرتربن و زیاتر بخرینه‌گه‌ر بۆ پاره‌دارکردنی دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن، تا جوگرافیای بازاری کار فراوانتر بیت سه‌رچاوه‌کانی دابینکردنی دارایی زیاتر ده‌بن. (ئیسماعیل عبدالرحمان و حربی محمد موسی، ۲۰۱۴ زاینی، ۲۳۱)

۲-۴. دابینکردنی دارایی (پاره‌دارکردن):

پروسه‌و ریکاریکی تایبه‌ته که لێیانه‌وه بری پاره‌و داها‌تی پێویست ده‌گاته ده‌ست به‌پۆیه‌به‌رانی دامه‌زراوه‌یه‌ک به‌مه‌به‌ستی کارکردن و پشتیوانی له ئه‌رک و کاره‌کانی ئه‌و دامه‌زراوه‌یه، ئه‌مه‌ش به سه‌رچاوه‌ی دارایی ناوده‌بریت. ئه‌م سه‌رچاوه‌یه ده‌رچه‌و ریکارو شیوازیکی دابینکردنی دارایی و پاره‌ی پێویسته بۆ دامه‌زراوه‌که به‌شیوه‌یه‌کی هه‌میشه‌یی یان کاتی، له‌پوی کاته‌وه یان بۆ ماوه‌یه‌کی درێژ یاخود مام ناوه‌ند یان ماوه‌یه‌کی کورت بیت، به‌شیوه‌یه‌کی به‌شی یان گشتی، بۆ به‌رده‌وامبونی دامه‌زراوه‌که‌یه له کار. له‌پوی کاراکته‌ری دابینکردنی داراییه‌وه ده‌شی ئه‌م داراییه خودی بیت و دامه‌زراوه‌که خۆی به‌ره‌می به‌ینیت، یان ده‌ره‌کی بیت و له‌ده‌روه‌ی قازانج و فرۆشی به‌ره‌مه‌کانی دامه‌زراوه‌که‌وه به‌ده‌ستی بگات، هه‌روه‌کو چۆن ده‌شی ئه‌م

پشتیوانیه داراییه ئامانج لئی به کارخستنی دامه زراوهیه ک بیت یان به ره مهینانی براند یان کار و به ره میک بیت. (هه رده وان مه حمود و عه بدولخالق ئیبراهیم، ۲۰۱۷ زاینی، ۶۷)

دامه زراوه کانی راگه یاندن وهک ریکاریک بو بونیاندان و دروستکردنی په یوه ندی و کومینیکه یشن، ده توانیت زیاد له دابینکردنی نیازه کانی مرؤف، وهک دامه زراوهیه کی ئابوریش ده رکه ویت و پیداویستی مرؤفه کان به ره مهینیت. به ره میک که هه ندیک تیایدا له نیو رای گشتی خه لکدا ده رده که ویت و هه ندیکی تری له میانی پرؤسه ی مامه له و کومینیکه یشن له گه ل تاکه کانی کومه ل ده رده که ویت، وهک مامه له داراییه کان و په یوه ندیه گه شتوگوزارییه کان، له لایه کی تره وه دامه زراوه کانی راگه یاندن ده توانن وهک دامه زراوهیه کی کومه لایه تی فره هنگی له پیناو کاریگری زیاتر له نیو کومه لگه دا کاربکن و ته قه لای ته وای خوی له و بواره دا بخه نه گه ر. له نیو هه مو ئه م ده رکه و تانه ی راگه یاندن که دیتته سه ر ئه و پرسیاره ی که راگه یاندن چون ده توانیت ببیته ریکاریک بو ده ستخستنی داها ت و ده رامه ت، چون پاره و قازانج ده ستده خات؟ تیروانینه کان له به رانه بر دامه زراوه کانی راگه یاندندا وا نیگاده کهن که دامه زراوه کانی راگه یاندن دامه زراوه ی ئابورین و به ره م و مامه له و سه و دایان له نیو ریسا ئابورییه کاندای خوی ده بینیته وه و په یامه به ره مهینراوه کانیان وهک کالای کارگه یه کی به ره مهین مامه له ی له گه لدا ده کریت و پرؤسه ئابورییه که شیان به ئابوری راگه یاندن ناوده بریت. (هه مان سه رچاوه، ۶۸)

له پرؤسه ی ئابوری و پارهداربون و داها ت ده ستخستندا دو لایه نی سه ره کی هه ن، لایه نی گشتی یان که رتی ده و له تی، لایه نی ئه هلی یان که رتی تایبه ت، هه ردو به شه که له بازار ی که سب و کارو سه و داو مامه لدا رؤلو چالاکیان هه یه، به لام پیویستی و ئامانجیان یه کسان نییه، به شیوه یه کی گشتی، که رتی تایبه ت به ره و سودو قازانج هه نگاو هه لده کریت و سه رمایه داری ده کات، ئه م جو ره له سه و داو مامه له یه له کاری راگه یاندنیشدا بونی هه یه و ده رده که ویت، که تیایدا راگه یاندن زیاتر به وای ئاره زو و خواستی وه رگروه یه له سه ر نیازی ئه و په یامسازی ده کات، چونکه ده یه ویت کالایه ک به ره مهینیت که کریاری زیاتر بیت. به لام له بواری گشتی و که رتی ده و له تییدا یان له پال ئه و هه دا بابه تی ئه رکی ده و له تی و به های کومه لایه تی و فره هنگی لایه نیکی فراوانی کاری راگه یاندنی گرتوه ته وه، بابه تی ئابوری راگه یاندن له سه ر بنه مای بابه تی راگه یاندن و ئاراس ته کانیه تی. (جوان صلاح حسین، ۲۰۲۰ زاینی، ۱۲۶)

بابه تی ئابوری راگه یاندن ته ئکید له سه ر ئه وه ده کاته وه که راگه یاندنکاران و ئه وانه ی ئاراس ته ی راگه یاندن ده کهن و ده یچه رخیئن به سه و ده رگرتن سه رچاوه کانی دابینکردنی دارایی به رده ست له بازار ی راگه یاندندا و چونیه تی به جیگه یاندنی خواست و نیازی وه رگران له زانیاری وه رگرتن و سه رگه رمی به دیدینیت و به ره می له سه ر خواستی ئه وان پیشکه شده کات، ئابوری راگه یاندن هو کارگه لیکی تایبه ت له به ره مهینان و په یامسازی راگه یاندن و خواستی وه رگران له روی چونیه تی و چه ندیه تی په یامه کان و کاریگری و سه رنجگریان ده خاته به ر باس و لیکولینه وه و کاریان له سه ر ده کات به ئامانجی زیادکردن و به گه رخستنی سه رچاوه ی داها ت و پارهدارکردنی دامه زراوه که ی. (هه مان سه رچاوه، ۱۲۸)

۲-۵. سه‌چاوه‌کانی دابینکردنی دارایی دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن

به‌شیوه‌یه‌کی گشتی دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن له جیهاندا له‌سه‌ر بنه‌مای جووری خاوه‌نداریه‌تی و تایبه‌تمه‌ندی راگه‌یاندنه‌که‌و بارودوخی یاسایی به‌سی جوور له راگه‌یاندن دابه‌ش ده‌بن. (سیاوش صلاواتیان و مهدی محسنی، ۱۳۹۴ هه‌تاوی، ۶۲)

- راگه‌یاندنی ده‌وله‌تی - راگه‌یاندنی تایبه‌ت (ئه‌هلی) - راگه‌یاندنی گشتی، خه‌لک

له‌هه‌ریمی کوردستان ئه‌م دابه‌ش‌بونه له راگه‌یاندن جیی خووی نه‌گرتوه، ناتوانریت دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن له‌سه‌ر ئه‌و بنه‌مایانه دابه‌ش‌بکرین به‌لکو جووری تری خاوه‌نداریه‌تی راگه‌یاندن هاتونه‌ته ئاراوه وه‌ک خاوه‌نداریه‌تی حیزبی و خاوه‌نداریه‌تی نادیارو سیبهر، ئه‌مه‌ش کاریگه‌ری له‌سه‌ر سه‌چاوه‌ی داراییان هه‌یه و شیوازی خسته‌گه‌ری سه‌چاوه‌کان ده‌گوریت.

ئه‌وه‌ی له جیهاندا دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن کاری له‌سه‌رده‌که‌ن و ده‌یکه‌نه سه‌چاوه‌ی دابینکردنی دارایی و دابینکردنی داها‌ت بو کاره‌کیان ۲۸ ریکاری تایبه‌ت هه‌ن که راگه‌یاندن به‌کاریانده‌هینیت، که به‌هوی وابه‌سته‌بیان به‌یه‌ک جوور گروپی کارکردن ۹ ده‌سته سه‌چاوه‌ی دابینکردنی دارایی دابه‌ش ده‌بن.

که ئه‌مانه به‌شیوه‌یه‌کی گشتی له‌به‌رده‌م کاری راگه‌یاندن کراوه‌ن بو ئه‌وه‌ی راگه‌یاندن بیانکاته سه‌چاوه‌ی پاره‌دارکردنی خووی بو به‌ره‌مه‌ینان، ئه‌و ریکارانه‌ش به ۹ ده‌سته‌یه دابه‌ش‌کراوه‌ن که بریتین له: (بودجه‌ی دابینکراوه له‌لایه‌ن ده‌وله‌ته‌وه، فرۆشی به‌ره‌م و خزمه‌تگوزاریه‌کانی راگه‌یاندن، وه‌رگرتنی باج به‌شیوه جیاوازه‌کان، وه‌رگرتنی سپۆنسه‌ر، وه‌رگرتنی مافی به‌شداربون، هاوکاریه‌کانی تاک و کومه‌لگه‌و ریکخراوه‌کان، ریکلامی بازرگانی، وه‌رگرتنی پاره له وه‌رگر، ریکاری تر) که هه‌ریه‌که له‌م ده‌ستانه به‌م شیوه‌یه ده‌ناسینین

۱. بودجه‌ی دابینکراوی ده‌وله‌ت: بودجه‌یه‌کی دیارکراوه که حکومه‌ت یا ده‌وله‌ت بو هه‌ندی به‌رژه‌وه‌ندی سیاسی و کومه‌لایه‌تی ده‌یداته دامه‌زراوه میدیایه‌کان. ئه‌م بودجه‌یه به‌شیوه‌ی سالانه یان به‌شیوه‌ی سولفه وه‌رده‌گیریت.

۲. په‌خشی ریکلامی بازرگانی: مه‌به‌ست لینی فرۆشتنی کاتی دیاریکراوه بو په‌خشی ریکلامی کالاکان، که دامه‌زراوه‌ی راگه‌یاندن ئه‌و کاته یان روه‌ره ده‌داته خاوه‌نکالا بو ناساندنی کالاکه‌ی به‌رانبه‌ر به‌بریک پاره‌ی دیاریکراوه، ئه‌و بره‌یه‌ش به‌پیی تایبه‌تمه‌ندی دامه‌زراوه‌که یان جووری په‌یامه‌کانی راگه‌یاندن زیادوکه‌م ده‌کاته.

۳. وه‌رگرتنی پاره به‌شداریکردن له وه‌رگر: مه‌به‌ست لینی بریکی پاره‌ی دیاریکراوه که دامه‌زراوه راگه‌یاندن له وه‌رگری وه‌رده‌گریت به‌رانبه‌ر به‌ش‌داری له به‌رنامه‌و سازکردنی په‌یامه‌کانی راگه‌یاندن، مه‌به‌ستی به‌ش‌داریکردن هه‌رش‌تیک بیت یان هه‌رکه‌س و دامه‌زراوه‌یه‌ک بیت دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن ده‌یکه‌نه سه‌چاوه‌ی داها‌تی خو‌یان.

۴. فرۆشتنی به‌ره‌م و خزمه‌تگوزاریه‌کانی راگه‌یاندن: مه‌به‌ست له‌م ده‌سته سه‌چاوه‌یه‌ی که راگه‌یاندن بو دابینکردنی دارایی خووی ده‌یخاته‌گه‌ر بریتیه له فرۆشتنی به‌ره‌مه‌کانی به‌شیوه‌ی جووراو‌جوور و ستایلی هه‌مه‌په‌نگ، وه‌ک به‌رنامه‌ زانستی و فیرکاری و هه‌والییه‌کان، ده‌شی ئه‌م به‌ره‌مه له‌ریگه‌ی دامه‌زراوه‌ی

دهولته تی یان ئه هلییه وه بفرۆشهریت یان راسسته وخۆ بگهیه نریتته بینهر له دامه زراوه که وه، ههروه ها گه یاندنی خزمه تگوزارییه کانی دامه زراوه کانی راگه یاندن وهک په خشی ئاگایی و هوشیاریه کانی.

5. باج به شیوهی جیاواز: له سیستم و یاسای هه ندیک له ولاتاندا هه یه که خه لکی ولات له سه ر یانه به پیدانی باج به شیوهی جیاواز دا هاتی دامه زراوه کانی راگه یاندن دابین بکه ن، ئه مه ش یان راسسته وخۆ له ریگه ی وهرگرتنی باج له دا هاتی هاوولاتی یان له کرینی ئامیری وهرگرتنی که نال و ئامرازه کانی گه یاندن.

6. وهرگرتنی پاره له وهرگران (خاوه ن دارایی): هه ندی له دامه زراوه کانی راگه یاندن به پشستگیرکردنی یه ک هه لبرژیردراو، هه ولده دات هه ندی له تیچونه کانی خۆی قه ره بوی بکاته وه. بۆ ئه مه ش دامه زراوه کانی راگه یاندن به سود وهرگرتن له شیوازه جیاوازه کانی وهرگرتنی وهرگرانی خاوه ن دارایی، هاوکاری له گه ل دامه زراوه کانی تری راگه یاندن، به ره مه پینان و په خشکردنی به رنامه داواکراوه کان بو ریخراو ئه ورگانه دهولته تی و تایبه تی، به شیک له سه رچاوه دارایه کانی خۆی دابین ده کات.

7. یارمه تی له لایه ن تاکه کان، کۆمه لگا و ریخراوه کان: له م حاله ته دا خه لکی، ده سته و ریخراوه جیاوازه کان به رپرسیارییه تی پیدانی هه ندیک له تیچونه کان ده گرنه ئه سته و به هاوکاری جیاواز و ئامانجی جوړاوجوړ هاوکارییه کان پیشکه ش به دامه زراوه کانی راگه یاندن ده که ن، چ وه ک خیر و هاوکاری یان وه ک یارمه تی گشتی بونی پیدانی ئاره زومه ندانه له لایه ن تاکه کان و ریخراوه کان، وهرگرتن له سه رچاوه نافیدرالییه کان و کۆکردنه وه ی یارمه تی کۆمه لایه تییه کان.

8- وهرگرتنی مافی هاوبه شیکردن (اشتراک): مافی هاوبه شیکردن به تیچونیک دهوتریت که هه ندیک له که ناله کانی ته له فزیۆن له بینه ره کانی خۆیان له به رانه بر سه یرکردنی برنامه کانی ئه و که ناله وهریده گریت.

9. سه رچاوه ی تر: مه به ست له م ده سته یه هه ر سه رچاوه یه کی داراییه که له وانیه ی پیشو جیناگریت. هه رییه که له م ده ستانه ش چه ندین ریکاری تری دابینکردنی دارایی له سایه ی خۆیاندا کۆده که نه وه که به گشتی له م خشته ی ژماره (1) دا خراونه ته رو. (هه مان سه رچاوه، 64).

خشته ی ژماره (1)

خسته پوی سه رچاوه کانی دارایی دامه زراوه کانی راگه یاندن له بازاری کاری راگه یاندن

ز	سه رچاوه کانی دابینکردنی دارایی	ده سته به ندی
1	وهرگرتنی بودجه ی دهولته	بودجه ی دهولته
2	فرۆشی به ره مه ی راگه یاندن له لایه ن دامه زراوه ی دهولته تی وه	
3	په خشی ریکلامی بازرگانی به شیوه ی راسسته وخۆ - ئاشکرا	په خشی ریکلامی
4	په خشی ریکلامی بازرگانی ناراسسته وخۆ له نیو دراماکاندا	بازرگانی
5	په خشی ریکلامی بازرگانی ناراسسته وخۆ له نیو هه والدا	

- ۶ په‌خشی ریکلامی بازرگانی ناراسته‌وخو له‌نیو پیشبرکیکاندا
- ۷ په‌خشی ریکلامی بازرگانی له ریگه‌ی ئه‌نیت و پروگرامی ته‌له‌فونی زیره‌که‌وه
- ۸ دروستکردنی پروگرام و ئه‌پلیکه‌یشنی تاییه‌ت به ریکلام
- ۹ په‌خشی ریکلامی ناراسته‌وخوی کالاکان له ریگه‌ی تو‌ره تاییه‌ته‌کانه‌وه
- ۱۰ وه‌رگرتنی پاره له وه‌رگری په‌یامه‌کان (بینه‌ر، خوینه‌ر، گوینگر) وه‌رگرتنی پاره له وه‌رگری
- ۱۱ فروشی به‌ره‌م و خزمه‌ت‌گوزاریه‌کان به وه‌رگر
- ۱۲ فروشی به‌ره‌م به وه‌رگرانی ناوچه‌یی و نیوده‌وله‌تی له بازاردا
- ۱۳ فروشی به‌ره‌می ئه‌رشیفی به‌ره‌می ده‌زگا
- ۱۴ فروشی به‌ره‌م و خزمه‌ت‌گوزاریه‌یی‌ه‌کانی دامه‌زراوه‌که به دامه‌زراوه‌کانی تر
- ۱۵ فروشتنی هه‌وال و دامه‌زاندنی یه‌که‌ی هه‌وال‌سازی
- ۱۶ فروشتنی وینه‌ی خامی هه‌والی به سازکردنی هه‌واله‌که
- ۱۷ فروشی هه‌وال به‌بی لوگویی دامه‌زراوه‌که
- ۱۸ فروشی گفتوگو هه‌والیه‌کان
- ۱۹ خاوه‌نداریه‌تی ئامرازی په‌خش و گواستنه‌وه‌ی زانیاریه‌کان و فروشی کات بو په‌خشی به‌رنامه‌کان بو دامه‌زراوه‌کانی تری راگه‌یاندن
- ۲۰ بونیادانی هیلی به‌رهمه‌پتان ده‌زگا‌کانی گواستنه‌وه‌ی ئه‌نتین و نیره‌ره‌کان
- ۲۱ ده‌ستخستنی مافی به‌شداریکردن بو‌ه‌ندیک له‌به‌ره‌م و به‌رنامه تاییه‌ته‌کان
- ۲۲ به‌ره‌مه‌پتانی به‌ره‌مه هونه‌رییه‌کانی ئه‌ستیره‌کانی هونه‌رو خستنه بازاراوه
- ۲۳ فروشی زانیاری به‌ده‌ست هاتو له راپرسی و لیکۆلینه‌وه‌کاندا
- ۲۴ هاوکاریه‌کانی راگه‌یاندن له‌گه‌ل دامه‌زراوه فیرکاریه‌کان به به‌ره‌مه‌پتانی گورزه به‌رنامه‌ی فیرکاری تاییه‌ت
- ۲۵ به‌هره‌داربون به فروشی هاوبه‌شی نیوده‌وله‌تی له بازاره‌کانی جیهاندا

- ۲۶ سود وەرگرتن له بودجهی دامه‌زراوه نیۆده‌وله‌تییه‌کان بۆ پشتیوانی بودجهی تایبتهت
راگه‌یاندن
- ۲۷ تایبته‌مه‌ندکردنی هه‌ندی هه‌ندی له بودجه و داهااتی کۆمپانیا گه‌وره‌کان و
کۆمپانیا پیشه‌سازیه‌کان به‌گه‌شهی راگه‌یاندن و سازکردنی
به‌رنامه‌ی تایبتهت
- ۲۸ به‌ده‌ست هیئانی بودجه له دامه‌زراوه خزمه‌تگوزارییه‌کانی ده‌وله‌ت
وه‌ک هاتوچۆ و ته‌ندروستی و..... به‌دروستکردنی به‌رنامه‌و رێنمایی
میدیایی هاوبه‌ش

۳. لایه‌تی پراکتیکی توێژینه‌وه‌که و ده‌رئه‌نجامه‌کان

سه‌رچاوه‌کانی دابینه‌کردنی دارایی له دامه‌زراوه‌کانی هه‌ریمی کوردستان

توێژه‌ر بۆ دیاریکردنی سه‌رچاوه‌کانی دابینه‌کردنی دارایی له دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن پشتی به‌ وەرگرتنی زانیاری له به‌رپۆه‌به‌رانی بالۆ ناوه‌ندی دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن له هه‌ریمی کوردستان به‌ستوه، که ئه‌و به‌رپۆه‌به‌رانه‌ی که زانیارییان له‌مباره‌وه‌ لێ وەرده‌گیریت به‌هه‌ر رێکارێکی (فه‌رمی یان نافه‌رمی یان له‌پێگه‌ی په‌یوه‌ندی که‌سه‌یه‌وه) پیکدین له (به‌رپۆه‌به‌ری دامه‌زراوه، به‌رپۆه‌به‌ری که‌نالیک له دامه‌زراوه‌که، به‌رپۆه‌به‌ری به‌رپۆه‌بردن و دارایی، به‌رپۆه‌به‌ری به‌ره‌مه‌یه‌تان، به‌رپۆه‌به‌ری ریکلام، به‌رپۆه‌به‌ری ته‌کنه‌لوژیای زانیاری) بۆ رێکخستنی زانیاریه‌کانیش فۆرمیکی تایبته‌تی دروستکردوه که تاییدا له‌سه‌ر بنه‌مای ئه‌و سه‌رچاوه‌ی که وه‌ک سه‌رچاوه‌ی دارایی راگه‌یاند له بازاری راگه‌یاندنی دونه‌یادا ناسراون و له‌م توێژینه‌وه‌یه‌دا خراونه‌ته‌په‌ر فۆرمه‌که رێکخراوه، تاکه ئامانجیش خسته‌په‌ری ئه‌و سه‌رچاوه‌ی که له دامه‌زراوه‌ی راگه‌یاندنی کوردیدا وه‌ک سه‌رچاوه‌ی دابینه‌کردنی دارایی به‌کارده‌یه‌ترین یان خراونه‌ته‌گه‌ر.

بۆ ئه‌مه‌ش ۸۰ فۆرم له‌نیۆ ۸ دامه‌زراوه‌ی راگه‌یاندن بلۆکراوه‌ته‌وه، که بریتین له دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندنی (پودا، نالیا، کۆمه‌ل، کوردماکس، گۆران، سپیده، کوردسات، وار) بۆ هه‌ر دامه‌زراوه‌یه‌ک ۱۰ فۆرم په‌وانه‌کراوه بۆ ئاسته‌ جیاوازه‌کانی به‌رپۆه‌بردن له دامه‌زراوه‌که‌دا که پیکهاتون له (به‌رپۆه‌به‌ری گشتی دامه‌زراوه‌ی راگه‌یاندن، به‌رپۆه‌به‌ری که‌نالی ته‌له‌فزیۆنی له دامه‌زراوه‌یه‌کی راگه‌یاندن، به‌رپۆه‌به‌ری که‌نالی رادیۆیی له دامه‌زراوه‌یه‌کی راگه‌یاندن، به‌رپۆه‌به‌ری دیجیتالی میدیا له دامه‌زراوه‌یه‌کی راگه‌یاندن، به‌رپۆه‌به‌ری دارایی له دامه‌زراوه‌یه‌کی راگه‌یاندن، به‌رپۆه‌به‌ری ریکلام له دامه‌زراوه‌یه‌کی راگه‌یاندن، به‌رپۆه‌به‌ری به‌ره‌مه‌یه‌تان له دامه‌زراوه‌ی راگه‌یاندن، به‌رپۆه‌به‌ری ته‌کنه‌لوژی له دامه‌زراوه‌ی راگه‌یاندن، به‌رپۆه‌به‌ری چاپ و بلۆکردنه‌وه‌ی دامه‌زراوه‌ی راگه‌یاندن، به‌رپۆه‌به‌ری په‌یوه‌ندی گه‌ش‌تییه‌کانی دامه‌زراوه‌که) له‌نیۆ ئه‌و ۸۰ فۆرمه‌ ته‌نها ۵۰ فۆرم گه‌راوه‌ته‌وه که ئه‌وانه‌بون ئاماده‌یی وه‌لامدانه‌وه‌ی فۆرمه‌که‌یان هه‌بوه، ۳۰ له‌و فۆرمه‌کان که له‌لای ۳۰ که‌س له به‌رپۆه‌به‌رانی بالۆ و ناوه‌ندی ئه‌و دامه‌زراوه‌ی بون ئاماده‌ی وه‌لامدانه‌وه‌ی فۆرمه‌که‌ نه‌بون به‌ پاساوی جیاوا.

وهك (نه‌بونی ئه‌و به‌ش و به‌پۆه‌بردنانه، تاییه‌تمه‌ندی دامه‌زراو یان كه‌نال‌ه‌كه له‌پۆی داراییه‌وه، بیئاگایی و نه‌بونی زانیاری له‌و باره‌یه‌وه، پێپینه‌دراو بۆ پیدانی زانیاری له‌و باره‌یه‌وه) پاش وه‌رگرتنی وه‌لامه‌كان و تاوتویکردنی زانیاریه‌كان بۆ دیاریکردنی سه‌رچاوه‌کانی دابینکردنی دارایی ئه‌و دامه‌زراوانه به‌پله‌ی یه‌كه‌م دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن له‌ هه‌ریمی کوردستان خاوه‌نداری دامه‌زراوه‌كه وه‌ك سه‌رچاوه‌ی سه‌ره‌کی پشتیوانی و دابینکردنی دارایی به‌کارده‌هێنن بۆ به‌پۆه‌بردنی دامه‌زراوه‌كه زیاتر پشتیان به‌و داراییه‌ به‌ستوه كه له‌لایه‌ن خاوه‌نداری سه‌ره‌کی دامه‌زراوه‌كه‌وه به‌ده‌ستیان ده‌گات، ئه‌و دامه‌زراوانه‌ش كه وه‌رگراون به‌شیوه‌یه‌کی گشتی خاوه‌نداری ده‌کرین له‌لایه‌ن (حیزب، کۆمپانیا، تاكه‌كه‌س).

به‌پله‌ی دوهم هاوکاریه‌كان دین چ له‌لایه‌ن (حیزب، کۆمپانیا، كه‌سایه‌تی، هاوولاتی.....ز هتد) له‌ده‌ره‌وه‌ی خاوه‌نداریه‌تیه‌که‌یان‌ه‌وه. به‌پله‌ی سه‌یه‌م ریکلام دیت، كه وه‌ك سه‌رچاوه‌ی دابینکردنی دارایی به‌کارده‌هێنریت، ئه‌و ریکلامه (راسته‌وخۆبیت یان ناراسته‌وخۆ)، له‌دوای ئه‌وانیشه‌وه هه‌ریه‌که له‌ فرۆشی به‌ره‌م له‌ رێگه‌ی بازار یان ئۆنلاین و به‌شداری راسته‌وخۆ یان ناراسته‌وخۆ بۆ ده‌ست خستن، ده‌سگیرۆیی و هاوکاری هاوولاتی و خێرو چاکه‌کاری یان هه‌ستی نه‌ته‌وه‌یی و مروۆیی، وه‌رگرتنی پشکی ریکلامی جه‌نالی یوتیوب، وه‌ك سه‌رچاوه‌ی دارایی بۆ دامه‌زراوه‌كان له‌ دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندنی هه‌ریمی کوردستان له‌ پله‌ی کۆتاییدا به‌کارده‌هێنریت وه‌ك سه‌رچاوه‌ی دارایی. هه‌مو ئه‌مانه‌ش به‌م چه‌ند ته‌وه‌ریه‌که له‌ فۆرمه‌که‌دا خراونه‌ته‌رو لێره‌دا به‌خشته به‌یان ده‌کریت و ده‌ره‌نجامه‌کانی شیکراونه‌ته‌وه.

یه‌که‌م: پێژه‌ی به‌شداربوان له‌سه‌ر ئاستی به‌رپرسیاریه‌تی به‌پۆه‌بردن له‌ دامه‌زراوه‌که‌دا

راپرسیه‌که له‌ ۸ دامه‌زراوه‌ی راگه‌یاندن به‌سه‌ر به‌پۆه‌به‌رانی دامه‌زراوه و كه‌نال و به‌شه‌ په‌یوه‌ستاره‌كان به‌ دامه‌زراوه‌که‌وه دابه‌شکراوه و له‌لایه‌ن ئه‌وانه‌وه وه‌لامی پرسیاره‌كان دراوه‌ته‌وه، ئه‌گه‌رچی له‌ کۆی ۸۰ فۆرم بۆ ۸۰ که‌س له‌ دامه‌زراوه‌كان (هه‌ر دامه‌زراوه‌ی ۱۰ که‌س) ته‌نها ۵۰ فۆرم وه‌لام درایه‌وه، ئه‌و په‌نجا فۆرمه له‌لایه‌ن چه‌ند به‌پۆه‌به‌ریکه‌وه وه‌لام دراوه‌ته‌وه كه ئاستی به‌رپرسیاریه‌تی به‌پۆه‌بردنیان له‌ خشته‌ی ژماره (۲) دا بلاوکراوه‌ته‌وه.

خشته‌ی (۲)

خسته‌پۆی پێژه‌ی به‌شداربوان له‌سه‌ر ئاستی به‌رپرسیاریه‌تی به‌پۆه‌بردن له‌ دامه‌زراوه‌که‌دا

ز	گۆراو	دوباره	%	پله
1	به‌پۆه‌به‌ری گشتی دامه‌زراوه‌ی راگه‌یاندن	۴	۸%	چاره‌م
2	به‌پۆه‌به‌ری كه‌نالی ته‌له‌فزیۆنی له‌ دامه‌زراوه‌یه‌کی راگه‌یاندن	۱۰	۲۰%	یه‌که‌م
3	به‌پۆه‌به‌ری كه‌نالی رادیۆیی له‌ دامه‌زراوه‌یه‌کی راگه‌یاندن	۵	۱۰%	سه‌یه‌م
4	به‌پۆه‌به‌ری دیجیتال میدیا له‌ دامه‌زراوه‌یه‌کی راگه‌یاندن	۵	۱۰%	سه‌یه‌م

5	به‌پێوه‌به‌ری دارایی له دامه‌زراوه‌یه‌کی راگه‌یانندن	6	12%	دوهم
6	به‌پێوه‌به‌ری ریکلام له دامه‌زراوه‌یه‌کی راگه‌یانندن	6	12%	دوهم
7	به‌پێوه‌به‌ری به‌رهمه‌هێنان له دامه‌زراوه‌ی راگه‌یانندن	3	6%	پینجه‌م
8	به‌پێوه‌به‌ری ته‌کنه‌لوژی له دامه‌زراوه‌ی راگه‌یانندن	5	10%	سیهه‌م
9	به‌پێوه‌به‌ری چاپ و بلاوکردنه‌وه‌ی دامه‌زراوه‌ی راگه‌یانندن	1	2%	شه‌شه‌م
10	به‌پێوه‌به‌ری په‌یوه‌ندییه‌ گشتیه‌کانی دامه‌زراوه‌که	5	10%	سیهه‌م
	کۆی گشتی	50	100%	

به‌پێی ئه‌و زانیاریانه‌ی له خشته‌ی ژماره (2) دا هاتون زۆرتهرینی ئه‌و که‌سانه‌ی وه‌لامی راپرسیه‌که‌یان داوه‌ته‌وه به‌پێوه‌به‌رانی که‌ناله‌ ته‌له‌فزیۆنیه‌کان بون، که سه‌ر به‌و دامه‌زراوه‌یه‌ن که رێژه‌ی 20% به‌شدار بوانی پیکه‌یناوه، به‌پله‌ی دوه‌میش به‌پێوه‌به‌ری که‌ناله‌ رادیۆیه‌کان و به‌پێوه‌به‌ری دارایی و به‌پێوه‌به‌ری ریکلام له دامه‌زراوه‌کاندا دین که رێژه‌ی 12% ی به‌شداربوانه، دوا‌ی ئه‌وه‌ش به‌پله‌ی یه‌کسان به‌پێوه‌به‌ری ته‌کنه‌لوژی، رادیۆ، په‌یوه‌ندییه‌ گشتیه‌کان، دیجیتا‌لمیدیا دین، به‌رێژه‌ی 10%، هه‌رچی به‌پێوه‌به‌ری دامه‌زراوه‌کان و به‌پێوه‌به‌رانی دامه‌زراوه‌کانه‌ ته‌نها 8% وه‌لامی فۆرمه‌که‌یان داوه‌ته‌وه، به‌پێوه‌به‌ری به‌رهمه‌هێنان 6% و به‌پێوه‌به‌ری چاپه‌مه‌نیش 4% بون. به‌شیه‌یه‌کی گشتی به‌پێوه‌به‌رانی دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یانندن له‌ بالا تا ناوه‌ند له‌م راپرسیه‌دا به‌شداربون زانیارییان داوه‌ته‌ تویژه‌ر، ئه‌گه‌رچی ته‌نها رێژه‌ی 62,5% ی به‌پێوه‌به‌رانی پێش‌نیازکراو بۆ وه‌لامدانه‌وه‌ی فۆرمه‌که‌ وه‌لامیان داوه‌ته‌وه. له‌و رێژه‌یه‌کش 8% ی به‌پێوه‌به‌ری گشتی بون.

دوهم: راده‌ی ئاگاداری داها‌ت و سه‌رچاوه‌ی دا‌بینکردنی دارایی ئه‌و دامه‌زراوه‌یه‌ی له‌لایه‌ن به‌پێوه‌به‌رانه‌وه ئه‌و که‌سانه‌ی که زانیارییه‌کیان له رێگه‌ی فۆرمیکه‌وه لێوه‌رگیراوه چه‌ندیک ئاگاداری داها‌ت و سه‌رچاوه‌ی دارایی دامه‌زراوه‌که‌ن؟ یه‌کیکه‌ له‌و پرسیارانیه‌ی که وه‌لامه‌که‌ی ته‌واوکه‌رو چه‌سپینه‌ری ئه‌نجامه‌کانی تویژینه‌وه ده‌بیت، هه‌ربۆیه‌ بۆ ئه‌م مه‌به‌سته‌ راده‌ی ئاگاداری داها‌ت و سه‌رچاوه‌ی دارایی ئه‌و دامه‌زراوه‌یه‌ی له‌لایه‌ن به‌پێوه‌به‌رانه‌وه له خشته‌ی ژماره (3) دا خراوه‌ته‌پو.

خشته‌ی (3)

خسته‌پو‌ی راده‌ی ئاگایی به‌پێوه‌به‌ران داها‌ت و سه‌رچاوه‌ی دا‌بینکردنی دارایی دامه‌زراوه‌که‌ی

ز	گۆراو	دوباره	%	پله
1	زۆر ئاگادارم	10	20%	سیهه‌م
2	ئاگادارم	19	38%	دوهم

3	تاراده‌یه‌ک ئاگادارم	۱۵	۳۰%	یه‌که‌م
4	که‌م ئاگادارم	۶	۱۲%	چاره‌م
5	هیچ ئاگادارنیم	۰	۰%	.
	کۆی گشتی	۵۰	۱۰۰%	

به‌پیی زانیارییه‌کانی خشته‌ی ژماره (۳) به‌پۆه‌به‌رانی به‌شدار له راپرسی تووژینه‌وه‌که که ۵۰ که‌س بون له ئاستی به‌پۆه‌به‌رایه‌تی جیاوان، به‌رێژه‌ی ۳۸% ئاگاداری سه‌رچاوه‌کانی دارایی دامه‌زراوه‌که‌ن، ۲۰% زۆر ئاگادارن، ۱۵% تاراده‌یه‌ک ئاگادارن، هیچ‌کام له‌وانه نه‌بوه که بیئاگابن له سه‌رچاوه‌کانی دابینکردنی دارایی دامه‌زراوه‌که، ئەمه‌ش نیشاندهری ئەوه‌یه که ئاگایی له سه‌رچاوه‌ی داهاات لای ئەو به‌پۆه‌به‌رانه هه‌بوه و زانیارییان له‌و باره‌وه هه‌بوه.

سێهه‌م: سه‌رچاوه‌کانی دابینکردنی دارایی له دامه‌زراوه‌که‌دا

به‌پیی ئەو سه‌رچاوه‌وانه‌ی که له بازاری راگه‌یاندندا وه‌ک سه‌رچاوه‌ی دابینکردنی دارایی دامه‌زراوه‌ی راگه‌یاندن هاتون سه‌رچاوه‌ زانستییه‌کان و لیکۆلینه‌وه‌کان خستویانه‌ته‌پرو (۲۸) سه‌رچاوه‌ی دارایی دامه‌زراوه‌ی راگه‌یاندن له بازاری کاری راگه‌یاندندا به‌رده‌ستن و دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن ده‌توانن به‌گه‌رپانبخه‌ن بۆ دابینکردنی دارایی خۆیان، ئەم سه‌رچاوه‌وانه‌ش وه‌ک پیشتر خراونه‌ته‌پرو دابه‌شبون به‌سه‌ر (۹) گروپدا، ئەم لیکۆلینه‌وه‌یه ئەو سه‌رچاوه‌وانه‌ی خسته به‌رده‌م به‌پۆه‌به‌رانی دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن تا ده‌ریخات کام له‌و سه‌رچاوه‌وانه له دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندنی هه‌ریمی کوردستان به‌گه‌رخراون و دامه‌زراوه‌کان پشتیان پنده‌به‌ستن، له کۆی (۲۸) سه‌رچاوه‌ی پاره‌داکردن ته‌نها (۹) سه‌رچاوه له‌هه‌ریمی کوردستان بۆ پاره‌داکردنی دامه‌زراوه‌کان سویدیان لیده‌بینریت و به‌گه‌رخراون، که ئەوانیش له (۴) گروپدا خۆیان ده‌بیننه‌وه، به‌واتای ئەوه‌ی که ته‌نها ۳۲% ی سه‌رچاوه‌کان له هه‌ریمی کوردستان به‌گه‌رخراون، ئەمه‌ش به‌وه‌ی خراوه‌ته‌پرو که له فۆرمی راپرسی تووژینه‌وه‌که داوا له هه‌ر به‌پۆه‌به‌ریک کراوه ئەو سه‌رچاوه‌وانه‌ی پاره‌داکردن له دامه‌زراوه‌که‌یاندنا به‌کارده‌هینن دیاریکه‌ن و ده‌توانن زیاد له یه‌ک سه‌رچاوه هه‌لبژیرن که دامه‌زراوه‌که‌یان وه‌ک سه‌رچاوه‌ی داهاات و دارایی خۆی به‌کاریده‌هینیت، له کۆی ئەو (۲۰۰) هه‌لبژارده‌یه ته‌نها (۹) له سه‌رچاوه‌کان به‌دوباره‌بونه‌وه‌و رێژه‌ی جیاوازه‌وه هه‌لبژیردراون، رێژه‌ی هه‌ریه‌که له به‌گه‌رخستنی ئەوانه‌ش له خشته‌ی (۴) دا خراوه‌ته‌پرو.

خشته‌ی (٤)

خشته‌پروی ریژه‌ی به‌کارهینان و پشت به‌ستن به سه‌رچاوه‌کانی پاره‌دارکردن له دامه‌زراوه‌که‌دا

ز	گورپاوه‌کان	دوباره	%	پله
1	خاوه‌نداریه‌تی دامه‌زراوه‌ی راگه‌یاندن	٥٠	٢٥%	یه‌که‌م
2	هاوکاری حیزبی جگه له حیزبی خاوه‌ندار	٣٥	١٧,٥%	پینجه‌م
3	هاوکاری کومپانیا ئه‌هلییه‌کان	٢٠	١٠%	پینجه‌م
4	هاوکاری که‌سایه‌تیه سیاسی و بازرگانه‌کان	٢١	١٠,٥%	دوهم
5	ریکلومی بازرگانی ئاشکرا (راسته‌وخۆ)	٣٤	١٧%	سیهه‌م
6	ریکلومی بازرگانی نادیار (ناراسته‌وخۆ)	١١	٥,٥%	شه‌شه‌م
7	فرۆشی به‌ره‌م	١٢	٦%	پینجه‌م
8	هاوکاری هاوولاتی (خیر)	١٢	٦%	چوارهم
9	یوتوب	٥	٢,٥%	پینجه‌م
	کۆی گشتی	٢٠٠	١٠٠%	

به‌پیی زانیاریه‌کانی خشته‌ی ژماره (٤) له و (٩) سه‌رچاوه‌یه‌ی که دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندنی هه‌ریمی کوردستان بۆ دابینکردنی دارایی به‌گه‌ریانخستوه و پشتیان پینه‌ستوه به پله‌ی یه‌که‌م (خاوه‌نداریه‌تی دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن) دیت که ٢٥% ی به‌کارهینانی سه‌رچاوه‌ی دابینکردنی دارایی دامه‌زراوه‌ داگیرده‌کات، هه‌روه‌ها بۆ هه‌ر دامه‌زراوه‌یه‌ک و هه‌ر به‌ریوه‌به‌ریک له‌نیو بژارده‌کانیدا خاوه‌نداریه‌تی وه‌ک سه‌رچاوه به‌کارهیناوه که ٥٠ حاله‌تی دوباره‌بونه‌وه بوه له‌نیو ٥٠ فورمدا، که ئه‌مه‌ش واتای ئه‌وه‌یه هه‌مو دامه‌زراوه‌کان و به‌ریوه‌به‌ره‌کان خاوه‌نداریه‌تی وه‌ک سه‌رچاوه‌ی دارایی ئه‌ژمارده‌که‌ن. به‌پله‌ی دوهمیش هاوکاری حیزبی جگه له حیزبی خاوه‌ندار دیت، ئه‌گه‌ر خاوه‌نداریه‌تیه‌که حیزب دیت به‌ریژه‌ی ١٧,٥% پله‌ی سه‌یهه‌میش، ریکلومی بازرگانی دیت به‌ریژه‌ی ١٧%، هاوکارییه‌کانی تری دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن وه‌ک هاوکاری کومپانیا یان که‌سایه‌تیه‌کان به پله‌ی دوامه‌ر دین، هه‌روه‌ها سه‌رچاوه‌کانی دابینکردنی دارایی وه‌ک فرۆشی به‌ره‌م یان یوتوب له‌ریژه‌ی دوامه‌ر، له‌سه‌ر ئاستی گروپ خاوه‌نداریه‌تی پله‌ی یه‌که‌می هه‌یه، هاوکاری پله‌ی دوهم و ریکلامیش پله‌ی سه‌یهه‌م.

چوارهم: ریزهی پشت بهستن به سه‌رچاوه‌ی دابینکردنی دارایی له دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندندا

بۆ خستنه‌پروی ریزهی پشت بهستن به سه‌رچاوه‌ی دارایی له دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندندا تو‌یزه‌ی ئەو بژاردانه‌ی خستوه‌ته به‌ردهم به‌ریوه‌به‌ران بۆ دیاریکردنی ریزه‌ی پشت به‌ست و به‌گه‌رخستن به سه‌رچاوه‌کانی دارایی، ئەمه‌ش به دیاریکردنی چه‌ند گروپینگ له‌سه‌ر بنه‌مای ریزه‌ی سه‌دی له ۱% تا ۱۰۰% به چه‌ندجاره‌ی ۱۰، که پینکها‌تون له ۱۰ گروپ. وه‌ک له خسته‌ی ژماره (۵) دا خراوه‌ته‌پرو.

خسته‌ی (۵)

خستنه‌پروی ریزه‌ی پشت بهستن به سه‌رچاوه‌ی دابینکردنی دارایی له دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندندا

دوباره

ز

گۆراوه‌کان	هاوکارێ جێزێ	هاوکارێ کۆمپانیا	هاوکارێ که‌سی	ریکلایمی بازراگانی	فرۆشی به‌ره‌م	هاوکارێ هاوولاتی	پوتیۆر
1 ۱۰-۰۱% ی پشتیوانی دارایی	۰	۱	۰	۲	۲	۰	۰
2 ۲۰-۱۱% ی پشتیوانی دارایی	۰	۲	۰	۲	۵	۲	۰
3 ۳۰-۲۱% ی پشتیوانی دارایی	۶	۳	۱۲	۲	۴	۸	۴
4 31-40% ی پشتیوانی دارایی	۳	۱۹	۳	۲	۲۸	۳	۱
5 41-50% ی پشتیوانی دارایی	۴	۸	۱	۱۲	۴	۰	۰
6 51-60% ی پشتیوانی دارایی	۵	۴	۲	۲	۲	۰	۰
7 61-70% ی پشتیوانی دارایی	۲۳	۰	۰	۳	۳	۰	۰
8 71-80% ی پشتیوانی دارایی	۹	۰	۰	۰	۰	۲	۰
9 81-90% ی پشتیوانی دارایی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
10 91-100% ی پشتیوانی دارایی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
کۆی گشتی	۵۰	۳۵	۲۰	۲۱	۴۵	۱۲	۵

به پپی زانیاریه کانی خشتهی ژماره (۴) ئه و دامه زراوانه ی راگه یانندن که خاوه ندراریه تی وه ک سه رچاوه ی پاره دارکردن به کارده هینن له کوی ۵۰ به ریوه بهر که خاوه ندراریه تیان وه ک سه رچاوه ی دارایی هه لئزاردوه ۲۳ که سیان لایان وایه که دامه زراوه که یان ۶۱-۷۰% ئابوریان پشتیان به خاوه ندراریه تی به ستوه که ده کاته ریژه ی ۴۶% پشت به خاوه ندراریه تی به ستراوه به و ریژه یه، به پله ی دوهم که شه ش به ریوه بهر دیاریانکردوه پینانویه ۲۱-۳۰% پشتیان به خاوه ندراریه تی به ستوه له دارایی دامه زراوه که یاندا، به پله ی سیهه میش ۵۱-۶۰% دیاریکراوه گروه کانی ۴۱-۵۰% و ۳۱-۴۰% به پله ی دواتر دین.

هروه ها ئه و دامه زراوانه ی راگه یانندن که هاوکاری حیزبی جگه له خاوه ندراریه تی (ئه گهر حیزبی بوبیت) وه ک سه رچاوه ی دارایی به کارده هینن له کوی ۳۵ به ریوه بهر که هاوکاری حیزبی وه ک سه رچاوه ی دارایی هه لئزاردوه ۱۹ که سیان لایان وایه که دامه زراوه که یان ۳۱-۴۰% ئابوریان پشتیان به هاوکاری حیزبی به ستوه که ده کاته ریژه ی ۵۴% پشت به هاوکاری حیزبی به ستراوه به و ریژه یه، به پله ی دوهم که ۸ به ریوه بهر دیاریان کردوه پینان وایه ۴۱-۵۰% پشتیان به هاوکاری حیزبی به ستوه له دارایی دامه زراوه که یاندا، به پله ی سیهه میش ۵۱-۶۰% دیاریکراوه گروه کانی ۲۱-۳۰% به پله ی دواتر دیت.

ئه و دامه زراوانه ش که هاوکاری کومپانیاکان جگه له خاوه ندراریه تی (ئه گهر تایبه ت بیت و کومپانیا خاوه ندراریه تی بکات) وه ک سه رچاوه ی دابینکردنی دارایی به کارده هینن له کوی ۲۰ به ریوه بهر که هاوکاری کومپانیاکان وه ک سه رچاوه ی دارایی هه لئزاردوه ۱۲ که سیان لایان وایه که دامه زراوه که یان ۲۱-۳۰% ئابوریان پشتیان به هاوکاری کومپانیاکان به ستوه که ده کاته ریژه ی ۶۰% پشت به هاوکاری کومپانیاکان به ستراوه به و ریژه یه، به پله ی دوهم که ۳ به ریوه بهر دیاریانکردوه پینان وایه ۳۱-۴۰% پشتیان به هاوکاری کومپانیا به ستوه له دارایی دامه زراوه که یاندا، به پله ی سیهه میش ۵۱-۶۰% و ۱۱-۲۰% دیاریکراوه گروه کانی ۱-۱۰% و ۴۱-۵۰% به پله ی دواتر دیت.

هروه ها ئه و دامه زراوانه ش که هاوکاری که سی جگه له خاوه ندراریه تی (ئه گهر که سیک خاوه ندراریه تی بکات) وه ک سه رچاوه ی دابینکردنی دارایی به کارده هینن له کوی ۲۱ به ریوه بهر که هاوکاری که سی وه ک سه رچاوه ی دارایی هه لئزاردوه ۱۲ که سیان لایان وایه که دامه زراوه که یان ۴۱-۵۰% ئابوریان پشتیان به هاوکاری که سی به ستوه که ده کاته ریژه ی ۵۷% پشت به هاوکاری کومپانیاکان به ستراوه به و ریژه یه، به پله ی دوهم که ۳ به ریوه بهر دیاریانکردوه پینان وایه ۶۱-۷۰% پشتیان به هاوکاری که سی به ستوه له دارایی دامه زراوه که یاندا، به پله ی سیهه میش ۲۱-۳۰% و ۳۱-۴۰% و ۵۱-۶۰% دیت.

ئه و دامه زراوانه ش که ریکلام وه ک سه رچاوه ی دابینکردنی دارایی به کارده هینن له کوی ۴۵ به ریوه بهر که ریکلامیان وه ک سه رچاوه ی دارایی هه لئزاردوه ۲۸ که سیان لایان وایه که دامه زراوه که یان ۳۱-۴۰% ئابوریان پشتیان به ریکلام به ستوه که ده کاته ریژه ی ۴۶% پشت به ریکلام به ستراوه به و ریژه یه، به پله ی دوهم که ۴ به ریوه بهر دیاریانکردوه پینان وایه ۲۱-۳۰% و ۴۱-۵۰% پشتیان به ریکلام به ستوه له دارایی

دامه زراوه که یاندا، به پله‌ی سیئه‌میش ۷۰-۶۱٪ و هر یهک له ریژه‌کانی ۱۰-۱۱-۲۰٪ و ۵۱-۶۰٪ به پله‌ی دواتر دین.

ئه‌و دامه زراوانه‌ش که فروشی به‌ره‌م وهک سه‌رچاوه‌ی دابینکردنی دارایی به‌کارده‌هینن له کۆی ۱۲ به‌ریژه‌به‌ر که فروشی به‌ره‌میان وهک سه‌رچاوه‌ی دارایی هه‌لبژاردوه ۵ که سیان لایان وایه که دامه زراوه‌که‌یان ۲۰-۱۱٪ ئابوریان پشتیان به فروشی به‌ره‌م به‌ستوه که ده‌کاته ریژه‌ی ۴۱،۵٪ پشت به فروشی به‌ره‌م به‌ستراوه به‌و ریژه‌یه، به‌پله‌ی دوهم که ۳ به‌ریژه‌به‌ر دیاریان کردوه پینان وایه ۳۰-۲۱٪ پشتیان به فروشی به‌ره‌م به‌ستوه له دارایی دامه زراوه‌که‌یاندا، به‌پله‌ی سیئه‌میش ۱۰-۱٪ و ۴۰-۳۱٪ دیت.

ئه‌و دامه زراوانه‌ش که خیرو هاوکاری هاوولاتی وهک سه‌رچاوه‌ی دابینکردنی دارایی به‌کارده‌هینن له کۆی ۱۲ به‌ریژه‌به‌ر که خیرو هاوکاری هاوولاتی وهک سه‌رچاوه‌ی دارایی هه‌لبژاردوه ۸ که سیان لایان وایه که دامه زراوه‌که‌یان ۳۰-۲۱٪ ئابوریان پشتیان به خیرو هاوکاری هاوولاتی به‌ستوه که ده‌کاته ریژه‌ی ۶۶،۵٪ پشت به خیرو هاوکاری هاوولاتی به‌ستراوه به‌و ریژه‌یه، به‌پله‌ی دوهم که ۲ به‌ریژه‌به‌ر دیاریانکردوه پینان وایه ۳۰-۲۱٪ و ۸۰-۷۱٪ پشتیان به خیرو هاوکاری هاوولاتی به‌ستوه له دارایی دامه زراوه‌که‌یاندا.

ئه‌و دامه زراوانه‌ش که داها‌تی که‌نالی یوتیوب وهک سه‌رچاوه‌ی دابینکردنی دارایی به‌کارده‌هینن له کۆی ۵ به‌ریژه‌به‌ر که داها‌تی که‌نالی یوتیوب وهک سه‌رچاوه‌ی دارایی هه‌لبژاردوه ۴ که سیان لایان وایه که دامه زراوه‌که‌یان ۳۰-۲۱٪ ئابوریان پشتیان به داها‌تی که‌نالی یوتیوب به‌ستوه که ده‌کاته ریژه‌ی ۸۰٪ پشت به داها‌تی که‌نالی یوتیوب به‌ستراوه به‌و ریژه‌یه، به‌پله‌ی دوهم که ۲ به‌ریژه‌به‌ر دیاریان کردوه پینان وایه ۳۱-۴۰٪ پشتیان به داها‌تی که‌نالی یوتیوب به‌ستوه له دارایی دامه زراوه‌که‌یاندا.

به‌گشتی خاوه‌نداریه‌تی زۆرتین به‌ریژه‌به‌ریک هه‌لیان‌بژاردوه وهک سه‌رچاوه‌ی دارایی دامه زراوه‌که‌یان و به‌رزترین ریژه‌ی پشت پی به‌ستنی دامه زراوه‌کانی راگه‌یاندن وهک سه‌رچاوه‌ی دارایی ۷۰-۶۱٪ ی دارایی و داها‌تی دامه زراوه‌که‌یه.

دوای ئه‌ویش هاوکاری به‌گشتی (حیزی، کۆمپانیا، که‌سی، هاوولاتی یان خیر) دیت، که به‌رزترین ریژه بو پشتیبه‌ستنی هه‌ریه‌که له هاوکاریه‌کان (حیزی، کۆمپانیا، که‌سی، هاوولاتی) به‌رزترین ریژه که پشتی پیده‌به‌ستریت ۵۰-۴۱٪ ی دارایی و داها‌تی دامه زراوه‌که‌یه.

به‌پله‌ی سیئه‌میش ریکلام دیت (راسته‌وخو یان ناراسته‌وخو) که سه‌رچاوه‌یه‌کی دابینکردنی دارایی دامه زراوه‌کانه و پشتبه‌ستن پی به ریژه‌ی ۴۰-۳۱٪ ی دارایی و داها‌تی دامه زراوه‌کانه.

ده‌رنه‌نجامی توژیینه‌وه‌که:

توژیینه‌وه‌که له ئه‌نجامی ئه‌و زانیاریانه‌ی که خستونیه‌ته‌رو شیکاری بو کردون گه‌یشتوه‌ته چه‌ند ده‌رنه‌نجامیک که بریتین له:

۱. دامه زراوه‌کانی راگه‌یاندن له هه‌ریمی کوردستان نه‌یان‌توانیوه سه‌رچاوه‌کانی دارایی به‌ته‌واوی بخه‌نه‌گه‌رو سویدیان لئ وه‌رگرن بو ده‌ستخستنی داها‌تی خو‌یان، ئه‌وه‌ی که خستونیا‌ته‌گه‌رش له کۆی ۲۴ سه‌رچاوه‌ی

دابینکردنی دارایی ته‌ها ۹ سه‌رچاوه‌یان خستوه‌ته‌گه‌ر و سودی لی ده‌بینن و پشتی پی ده‌به‌ستن، که ئەم ریزه‌یه‌ش ده‌کات ۳۷,۵% ی سه‌رچاوه‌کانی دابینکردنی دارایی.

۲. به‌پیی راده‌و ریزه‌ی به‌گه‌رخستنی سه‌رچاوه داراییه‌کانی دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن له‌هه‌ریمی کوردستان (خاوه‌نداریه‌تی راگه‌یاندن) به‌پله‌ی یه‌که‌م دیت، که وه‌ک سه‌رچاوه‌ی دارایی به‌کارده‌هینریت و دامه‌زراوه‌کان پشتی پنده‌به‌سن، به‌پله‌ی دوهم هاوکاریه‌کانی حیزب و کومپانیاو که‌سایه‌تیه‌کان دیت، به‌پله‌ی سینه‌میش ریکلام دیت، له‌ دوا‌ی ئەوانه‌وه‌ خیره‌و هاوکاری هاوولاتی پاشان فرۆشی به‌ره‌م و سو‌ده‌کان له‌ که‌نالی یوتیوب.

۳. ریزه‌ی پشت به‌ستنی دارایی دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن به‌ خاوه‌نداری دامه‌زراوه‌که‌ وه‌ک سه‌رچاوه‌ی دابینکردنی دارایی له‌نیوان ۶۱% تا ۷۰% یه‌ و هه‌ریه‌که‌ له‌ سه‌رچاوه‌کانی تر که‌ له‌ لیکۆلینه‌وه‌که‌دا ئاماژه‌یان پیکراوه ۳۰% ی بو‌ ده‌مینته‌وه‌ که‌ پشتبه‌ستنیکی لاوازه‌و به‌بی پالیشته‌ داراییه‌کانی خاوه‌نداری دامه‌زراوه‌که‌ ناتوانیت داها‌تی پیوست به‌ده‌ست به‌هین.

۴. به‌رپوه‌به‌رانی دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن له‌ هه‌ریمی کوردستاندا ئاگایی باشیان هه‌یه‌ له‌ سه‌رچاوه‌ داراییه‌کان به‌تایبه‌ت ئەو سه‌رچاوه‌ی که‌ وه‌ک پالپشتی دارایی دامه‌زاروه‌که‌ ناسراون و ئاشکران، ۳۸% ی ئەو به‌رپوه‌به‌رانه‌ ئاگادارییان هه‌یه‌ و ۳۰% تاراده‌یه‌ک ئاگادارن ۱۲% که‌میک ئاگادارن، هه‌چ یه‌ک له‌ به‌رپوه‌به‌ران نه‌بوه‌ که‌ بیئاگایی ده‌ربهریت.

۵. به‌رپوه‌به‌رانی گشتی دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن که‌متر ئاماده‌ییان هه‌یه‌ بو‌ باسکردن له‌لایه‌نی ئابوری دامه‌زاروه‌که‌ که‌ به‌ریزه‌ی ۸% ی به‌رپوه‌به‌ران دیت، به‌لام به‌رپوه‌به‌ری که‌ناله‌ ته‌له‌فزیۆنه‌کان زیاتر له‌هه‌مویان له‌ باره‌ی سه‌رچاوه‌کانی دابینکردنی داراییه‌وه‌ زانیاریان داوه‌ته‌ توێژهر، به‌پله‌ی دوهم به‌رپوه‌به‌رانی دارایی پاشان به‌رپوه‌به‌ری ریکلام و رادیۆکان.

۶. به‌رپوه‌به‌رانی که‌ناله‌ ته‌له‌فزیۆنه‌کانی نیو دامه‌زاروه‌کانی راگه‌یاندن له‌روی دارایی و ئاگایی دارایی دامه‌زاروه‌کانه‌وه‌ زیاتر ئاگایی و ئاماده‌ییان هه‌یه‌ له‌ هه‌ریه‌ک له‌ به‌رپوه‌به‌رانی که‌نال و به‌شه‌کانی تر. ئەمه‌ش بالایی پیگه‌و به‌های ته‌له‌فزیۆن و به‌رپوه‌به‌رانیه‌تی له‌ دامه‌زاروه‌کانی راگه‌یاندن دا.

راسپارده:

بو‌ دامه‌زاروه‌کانی راگه‌یاندن و راگه‌یاندنکاران ئەم توێژینه‌ویه ئەم راسپاردانه ده‌خاته‌رو:

- بازاری کاری راگه‌یاندن سه‌رچاوه‌ی دابینکردنی دارایی جو‌راو‌جو‌ریان تیدا ده‌رکه‌وتوه، که‌ راگه‌یاندنه‌کان پیوسته‌ کاریان له‌سه‌ر بکه‌ن و فه‌رامۆشیان نه‌که‌ن تا بتوانن به‌گه‌رخستنی ئەو سه‌رچاوه‌ی له‌سه‌ر پیی خو‌یان راوه‌ستن و ببه‌ دامه‌زاروه‌یه‌ک که‌ خاوه‌ن داها‌تی خو‌یانین قازانجیش بکه‌ن.

- دامه‌زاروه‌کانی راگه‌یاندن ده‌بیت توانایان بخه‌نه‌ گه‌ر که‌ له‌ ریگه‌ی په‌یام و به‌ره‌می به‌هیزه‌وه‌ پیگه‌ی به‌هیزتر له‌ بازاردا دروست بکه‌ن و پشت به‌ سه‌رچاوه‌ی جو‌راو‌جو‌ری دابینکردنی دارایی به‌ستن.

- تهنه پشت بهستن به یهك سه‌رچاوه‌ی پاره‌دارکردن له كاری راگه‌یانندا وابه‌سته‌یی راگه‌یانندن و په‌یامی راگه‌یانندن به‌و سه‌رچاوه‌یه‌وه زیاتر ده‌كات و کاریگه‌ری له‌سه‌ر ئاراسته‌و سیاسه‌تی په‌یامه‌كان ده‌بیت. بۆیه ده‌بیت راگه‌یاننده‌كان سود له سه‌رچاوه‌ی جیاوازه‌رگرن له به‌ده‌ستخستنی داهاات و دارایی.

پیشنیا:

- ئه‌م توێژینه‌وه‌یه بۆ بره‌ودا به توێژینه‌وه‌كانی ئاینده له‌م بواره‌دا ئه‌م پیشنهادانه ده‌خاته به‌رده‌م توێژه‌ران:
- ریکاره‌كانی خستنه‌گه‌ری سه‌رچاوه نوێیه‌كانی پاره‌دارکردن له دامه‌زراوه‌كانی راگه‌یانندی هه‌ریمی كوردستان.
- هونه‌ره‌كانی په‌یامسازی راگه‌یانندن بۆ زیادکردنی داهاات و سه‌رچاوه‌كانی پاره‌دارکردن.
- سیاسه‌تی ئابوری له په‌یامسازی راگه‌یانندن له هه‌ریمی كوردستاندا.
- خستنه‌روی سه‌رچاوه نوێیه‌كانی پاره‌دارکردن و رۆلی راگه‌یانندی كوردی له بونیادی بازاری راگه‌یانندا.
- رۆلی راگه‌یانندن له گه‌شه‌ی ئابوری تاك له هه‌ریمی كوردستاندا.

The Media Organization Financing Resource in the Kurdistan Region

Nazakat Hussein Hamasaeed¹ - Karwan Abdulla Mohamed²

¹⁺²Media department, College of Humanities, University of Sulaimani, Sulaimani, Kurdistan Region, Iraq.

Abstract:

Media economics in general and financial resources of media organizations in particular is one of the most recent economic science research topics in the areas of media and economics. In particular, after the development of media tools, media production, and message formulation in media market, the rise of expense in the Kurdistan Region of Iraq, and increase of media audience's demands led to media organizations search for more financial resources to maintain and develop their position in the competitive market and increase profit through media production and message formulation. In this work, the new financial resources in the world's media market are outlined, and the financial resources of the media organizations in the Kurdistan Region of Iraq in the framework of media economics are explored. Each financial resource is categorized with its level of dependency in the organizations. 8 media organizations, that are television channel, radio, digital media, and print media, were surveyed. For this aim, the researcher used the description method and depended on survey with selecting 8 media organizations in the Kurdistan region, for those who own television and radio channel, at the same time has digital and print media. Also, this article chose '10' management from high management. Due to this research aims to explore media financing resource by media organization in the Kurdistan Region. So it concludes with some results. Which the main one is the media organization in the Kurdistan Region cannot success in getting benefit from economic resource to gain income. Only 37.5% of the resource of economic resource is available in media marketing. Furthermore, in the Kurdistan Region, private ownership is come as the first media economic resource and the level of dependence on media owner as media resource is 61% to 70%. Key Words: Media Economics, Media Organization, Financing Resource, Kurdistan Region.

Keywords: Economic of Media, Media Organization, Financing Resource, The Kurdistan Region.

سه‌رچاوه‌کان:

- ئیسماعیل عبدالرحمان و حه‌ری محمد موسا، چه‌مکه بنه‌ره‌تیه‌کانی زانستی ئابوری، و. فه‌یسه‌ل‌عه‌لی، ده‌زگای پۆشنیبری جه‌مال عیرفان، سلیمانی، هه‌ریمی کوردستان، عیراق، چاپی یه‌که‌م، ۲۰۱۴ زاینی.
- هه‌رده‌وان محمود و عه‌بدالخالق ئیبراهیم، ئابوری دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاندن، چاپخانه‌ی بیریقان، هه‌ولیر، هه‌ریمی کوردستان، عیراق، چاپی یه‌که‌م، ۲۰۱۷ زاینی.
- جوان صلاح حسین، کاریگه‌ریه‌تی ته‌نگه‌زی دارایی له‌سه‌ر سه‌رچاوه‌داراییه‌کانی دامه‌زراوه‌کانی راگه‌یاند له‌ هه‌ریمی کوردستان، نامه‌ی ماسته‌ری بلاونه‌کراوه، زانکوی سلیمانی، هه‌ریمی کوردستان، عیراق، ۲۰۲۰ زاینی.
- محمود عزت و نضال فلاح، الاداره‌ الاعلام و اقتصادیاته، دار العصام العلمی، الاردن، عمان، طبع الاول، ۲۰۱۸ میلادی.
- مصطفی یوسف کافی، اقتصادیات صناعة الاعلام، دار الحامد للنشر والتوزیع، الاردن، عمان، طبع الاول، ۲۰۱۵ میلادی.
- زوه‌ره جقریف، اقتصاد وسائل الاعلامی فی الجزائر دراسه میدانیه حوله مؤسستی "خبر" و الشروق، گوفاری زانستی (العلوم النسانیه)، ژماره ۴۷، ل ۱۵-۲۷، ۲۰۱۷ میلادی.
- لان سافکو، استراتیژی ترکیب رسانه‌ها در بازاریابی، ترجمه رضا سرتاج، انتشارات مبلغان، تهران، ایران، چاپ اول، ۱۳۹۵ شمسی
- استوارت کانینگهام و تری فلور و ادم سویت، اقتصاد رسانه، ترجمه داتیس خواجه‌ئیان و سیاوش سلواتیان و کامیار نیستانی، پڑوه‌شهای فرهنگ هنر و ارتباط، تهران، ایران، چاپ اول، ۱۳۹۸ شمسی.
- الن بی الباران، اقتصاد رسانه، ترجمه رضا نوایی، انتشار مه‌کامه، تهران، ایران، چاپ اول، ۱۳۹۸ شمسی.
- علی رضا بختیاری، اقتصاد رسانه در ایران، انتشارات دنیا اقتصاد، تهران، ایران، چاپ اول، ۱۳۹۶ شمسی.
- میثم موسایی، اقتصاد رسانه‌ها، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی، تهران، ایران، چاپ دوم، ۱۳۹۶ شمسی.
- لوس کونگ، مدیریت راهبردی رسانه از نظریه تا اجرا، ترجمه علی اکبر فرهنگی، علیرضا قراظزلو، مریم خطیب زاده، نشر دانژه، تهران، ایران، چاپ دوم، ۱۳۹۲ شمسی.
- مریم حق‌شناس و محسن نظری، کاربرد تفکر نظری و نقش رسانه در علم اقتصاد: اقتصاد رسانه‌های، فصلنامه مدیریت رسانه، شماره ۳ و ۵.
- سیاوش سلواتیان، مهدی محسینی، مطالعه شیوه‌های تامین مالی سازمان‌های رسانه‌ای رادیو و تلویزیون عمومی تحت مالکیت دولتی در دنیا، فصلنامه رسانه، شماره ۱۰۱، ۱۳۹۴ شمسی.
- نسیم مجید قهروردی و محمد برجعی زاده، بررسی نقش منابع مالی در تولید اخبار تلویزیونی، توئیژینه‌وه‌ی ISC، گوفاری زانستی (رسانه) سالی بیست و نوه‌م، ژماره ۲، ۵۲ - ۲۰۱۹ میلادی.

په‌راویز:

♦ (پ.ی.د.فواد احمد، زانکوی سلیمانی، پسیپوری بواری راگه‌یاندن - پ.ی.د.عومەر أحمد رهمه‌زان، زانکوی سلیمانی، پسیپوری بواری راگه‌یاندن - پ.ی.د.پاڤئی جمیل احمد، زانکوی سلیمانی، پسیپوری بواری راگه‌یاندن - م. فهیمی محمد علی، زانکوی سه‌لاحه‌دین، پسیپوری بواری ئابوری.